

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
zdravotně sociální fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Ivana Vargová

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

**Výhody a nevýhody moderní doby ve vztahu ke vzdělávání, zájmům a
chování dětí a mládeže**

Ivana Vargová

Mgr. Veronika Benešová

Studijní program Sociální politika a sociální práce

Datum odevzdání: 6.5. 2010

Abstract

The issue of the behaviour of children and youth is crucial both in the current society and in all societies of future generations. The objective of this baccalaureate work is to map leisure-time activities of children and youth, their values and attitudes which are affected by living in modern, economically developed society as well as to make the general public, and parents in particular, to consider the options of changing the current situation.

The information my baccalaureate work is based upon have been acquired in the way secondary data analysis. In the practical section of my baccalaureate work the quantitative research, the interview method as well as the questionnaire technique have been applied. The questionnaire consisted of 34 questions and was distributed among a sample of children and youth aged from 13 to 19 years coming from the region of České Budějovice, Czech Republic. The questionnaire research was carried out in the period January 15th - March 15th 2010. The Hypothesis H1 – “Children and youth spend more than half of their leisure time in a non-effective way” has been confirmed, Hypothesis H2 – “More than half of teenagers do not wish to spend their leisure time together with their parents” has been refused. The research results have shown that more than three quarters of respondents prefer to spend their leisure time together with their parents and they would do so on their own will. Thus, it comes as a surprise that, nevertheless, 42 percent of respondents spend a maximum of two hours with their parents over the weekends, or only the dinner-time. The most frequent activity shared by teenagers and parents are suppers, the second most frequent activity is watching TV, videos and DVD. The least frequent shared activity is sports and cultural events.

I am convinced that the lifestyle of children and youth, and thus the lifestyle of future generations, has to get a new positive direction.

Abstrakt

Problematika chování dětí a mládeže je zásadní ve vztahu k situaci ve společnosti současné, i ve společnosti generací budoucích. Cílem této bakalářské práce bylo zjistit volnočasové aktivity dětí a mládeže, jejich hodnoty a postoje, které jsou ovlivněny životem v moderní, ekonomicky rozvinuté společnosti a přivést veřejnost, především z řad rodičů, k zamyšlení nad možnostmi ovlivnění této situace.

Informace pro zpracování bakalářské práce byly získány obsahovou analýzou sekundárních dat. V praktické části bakalářské práce byl zvolen kvantitativní výzkum, metoda dotazování a technika dotazníku. Dotazník obsahoval 34 otázek a byl distribuován výběrovému vzorku dětí a mládeže ve věku od 13 do 19 let na Českobudějovicku. Dotazníkové šetření probíhalo v období od 15. ledna do 15. března roku 2010. Hypotéza H1 - „Děti i mládež tráví více jak polovinu svého volného času neefektivně“, byla potvrzena, hypotéza H2 – „Více jak polovina dětí staršího školního věku nechce trávit společně s rodiči svůj volný čas“ byla zamítnuta. Výsledky výzkumu ukazují, že více než tři čtvrtiny respondentů, tráví svůj volný čas s rodiči rádo a dobrovolně. Zarážející je však zjištění, že i přes dobrovolnost, tráví 42% respondentů s rodiči o víkendu maximálně 2 hodiny, nebo jen čas po dobu oběda. Nejčastěji vykonávanou činností společně s rodiči je večeře, druhou nejčastější aktivitou je sledování televize, videa a DVD, naopak nejméně častou aktivitou je sport a kulturní aktivity.

Domnívám se, že životní způsob dětí a mládeže a tím i budoucích generací je nutné pozitivně nasměrovat.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Výhody a nevýhody moderní doby ve vztahu ke vzdělávání, zájmům a chování dětí a mládeže“ vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích, 6.5. 2010

.....

podpis studenta

Poděkování

Děkuji Mgr. Veronice Benešové za odborné vedení mé práce, za její vstřícnost, cenné rady a čas, který mi věnovala. Dále pak děkuji respondentům za jejich ochotnou spolupráci při dotazníkové akci a všem, bez jejichž pomoci by tato práce nevznikla.

Obsah

Úvod	9
1. Současný stav	11
1.1 Moderní doba	11
1.1.1 Globalizace	11
1.1.2 Člověk a společnost	12
1.2 Děti a mládež	13
1.2.1 Vliv společnosti na děti a mládež	13
1.2.2 Vliv tržní ekonomiky na hodnoty dospívajících	14
1.3 Rodina	14
1.3.1 Funkce rodiny	15
1.3.2 Rodina jako nejdůležitější článek výchovy	16
1.3.3 Vytíženost rodičů a socializace dětí a mládeže	17
1.4 Vzdělávání a jeho funkce	18
1.4.1 Změny ve vzdělávání	19
1.4.2 Nároky na vzdělávání	20
1.5 Média a informace	20
1.5.1 Vliv médií na komunikaci dětí a mládeže	21
1.6 Volný čas a hodnoty mládeže	22
1.6.1 Zájmy a životní způsob	23
1.6.2 Kvalita života dětí a mládeže	24
1.6.3 Vliv životního způsobu na zdraví mládeže	25
1.6.4 Vliv moderní doby na životní prostředí	25
1.7 Hodnoty a normy dospívajících	26
1.7.1 Činitelé ovlivňující hodnoty a názory	27
1.7.2 Výchova mládeže ve volném čase	27
1.8 Výhody a nevýhody moderní doby	27
1.8.1 Sociální důsledky	28
1.8.2 Důsledky digitalizace	29
1.8.3 Problémy a poruchy chování dětí a mládeže	29

2 Cíle práce a hypotézy	31
3. Metodika	32
3.1 Metodika práce	32
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	32
4. Výsledky	33
5. Diskuse	69
6. Závěr	74
7. Seznam použité literatury	76
8. Klíčová slova.....	79
9. Příloha 1: Dotazník.....	80

Úvod

Motto:

*Jestliže vám celý svět připadá vzhůru nohama,
můžete se buď pokusit dát ho zase do pořádku,
anebo se postavit na hlavu. (David Baird)*

Za dob Československé socialistické republiky velkou měrou s rodinou spolupracovalo při výchově a péči o zdraví dětí a mládeže i školství. Toto bylo zajištěno množstvím času stráveného dětmi ve školních zařízeních, kde byl jejich pobyt organizován od ranního příchodu do družiny až po odpolední volnočasové aktivity. Při veškerých činnostech byl kladen hlavní důraz na kamarádství a vzájemnou pomoc.

Ekonomická situace rodin byla s malými odchylkami téměř identická, děti byly po všech stránkách zajištěny rodinou, jen si občas rády přilepšily nějakým tím pamlskem.

Volný čas při čekání na odpolední vyučování většinou trávil ve skupinkách, pohybem na čerstvém vzduchu, hraním her míčových, či jiných společenských her, které prohlubovaly přátelské kontakty a vzájemně utvrzovaly kolektivní cítění a zdravou soutěživost.

Zdravá výživa byla zprostředkovávána distribucí mléka a fluoridových tablet zdarma, přímo do školních tříd. Povinné preventivní prohlídky v rámci vyučování zajišťovaly plnou účast a udržení zdraví dětí a mládeže. Pravidelná tělesná výchova a pevně stanovená kritéria ke splnění jednotlivých tělovýchovných disciplín nutná ke klasifikaci, zaručovala i fyzický rozvoj kondice žáků.

V rámci výuky občanské nauky byly promítány televizní vzdělávací pořady a aktivita dětí při zjišťování a přednesu aktualit vyhledávaných z denního tisku, zajišťovala přehled o společenském dění. Rozvoj odpovědnosti ke společnosti byl školou povinným vštěpován sběrem a sušením léčivých bylin, které nešlo žádným jiným způsobem nahradit. Rodiče zase projevovali svou soudržnost se společností na tzv. akcích „Z“, kde vlastními silami budovali školky, dětská hřiště a další prostory pro kvalitnější vyžití svých potomků.

Po skončení vyučování se děti sdružovaly v různorodých kroužcích pořádaných zdarma školským zařízením přímo v objektu školy a pod vedením učitelů, což zajistilo potřebnou disciplínu a dohled nad aktivitami dětí v době pracovního vytížení rodičů.

Po roce 1989, kdy se v ČR rozšířila tzv. tržní ekonomika, došlo k zásadním změnám. Rozvoj informačních technologií umožnil zkrácení času i vzdálenosti pro komunikaci a tradiční osobní kontakt se změnil v kontakt prostřednictvím mobilních telefonů a počítačů. Pozitivní přínos vzdělávání uskutečňovaného formou dálkového přenosu dat, zastihuje využívání internetu jako výdobytku moderní doby k propagování názorů a ovlivňování konkrétních skupin lidí i jednotlivců.

Velkým rizikem převážně pro děti a mládež je ztráta identity při komunikaci na internetových serverech a zveřejňování osobních údajů i sdělování nejsoukromějších pocitů. Vliv informačních technologií způsobil úbytek osobního kontaktu i odcizení. Ve virtuální realitě se postupně vytrácí empatie a projevuje se nezáměr o druhé, lhostejnost i rozchod s tradicí. Prostřednictvím Internetu i televize dochází k šíření násilí a pornografie. Filmy uváděné komerčními televizemi zobrazují život bohatých rodin, které dnešní mládeži znemožňují realistický pohled na každodenní život běžného pracujícího člověka. Ukazují, že peníze zmohou všechno a právo silnějšího zvítězí.

Technické vymoženosti znamenají vyšší nároky na ekonomické zajištění a společnost se stává vysoce konzumní. Módní novinky v oblékání, či poslední modely průmyslových výrobků propagované médií, znamenají pro mladou generaci touhu tyto věci vlastnit bez ohledu na skutečnost, zda je nutně potřebují. Tím dochází k časté obnově, vyhazování věcí stále funkčních a v důsledku těchto skutečností i k znevažování hodnot. Peníze jsou hnací silou společnosti a v některých případech i jedním z posledních a nejsilnějších pout mezi dětmi a rodiči. Následkem těchto vlivů probíhají ve společnosti změny mezilidských vztahů, názorů i hodnot.

1. Současný stav

1.1 Moderní doba

Nové uspořádání prostoru a času, které ovlivnilo rozvoj médií, je součástí širšího souboru procesů, které neustále proměňují moderní svět (Thompson¹).

Způsoby života vytvořené modernitou, nás dle Giddense², zcela bezprecedentním způsobem odchýlily od tradičních typů sociálního řádu. V tradičních společnostech je ctěna minulost a ceněny symboly obsahující a rozvíjející zkušenost generací. Pružnost moderního sociálního života se projevuje neustálým přetvářením a ověřováním skutečností pod vlivem nových informací, které tak mění jejich charakter. Jedním ze základních důsledků modernity je globalizace.

1.1.1 Globalizace

Jako hlavní hybné síly globalizace označuje Lehmanová³ technologické a ekonomické procesy, jejichž vlivem se stala globalizace vývojovou formou rozvoje průmyslové civilizace. Globalizaci řeší z různých pohledů: jednou ji zobrazuje jako hrozbu katastrofálního směru vývoje současného světa, jindy zase jako šanci pokroku, rozvoje, prosperity, ekonomického růstu, šíření demokracie, spolupráce všech lidí a kultur, kulturního obohacení multikulturní pestrosti anebo rozšiřování svobody autonomních voleb. V existujících kulturních vztazích se střetávají dvě tendence: americký kulturní export stylu života, konzumerismus nebo idea volného trhu jako kultura „ekonomismu“, sjednocující svět do mcdonaldizované podoby /Mc World/ a na druhé straně pluralismus exkluzivních kultur v lokalitách a regionech, které mohou rozvíjet vzájemné vztahy obohacování a kulturního či duchovního respektu.

¹ THOMPSON, J., B. *Média a modernita*. 1. české vydání. Praha: Karolinum, 2004. s. 123. ISBN 80-246-0652-6.

² GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. 2. vyd. Praha: Slon, 2003. s.13-40, s. 200. ISBN 80-86429-15-6.

³ LEHMANOVÁ, Z., „et al“. *Aktuální otázky globalizace*. 1. vyd. Praha: Oeconomica 2003. s. 195, s. 175, s. 184. ISBN 80-245-0621-1.

1.1.2 Člověk a společnost

Otázkou vztahu člověka a společnosti se zabývá Sak⁴ ve své práci, kde specifikuje vzájemnou provázanost a podmíněnost jedné entity druhou, i jejich odlišení. Jedinečnost těchto vazeb vidí v tom, že „ *smysl společnosti je naplňován pouze prostřednictvím jedince, v kvalitě jeho mysli, vědomí, myšlení, prožívání*“ (Sak, 2007, s.12-13).

Složitostí současné doby a pohledem na budoucnost se zabývá Kraus⁵, který tvrdí, že civilizační pokrok přinesl spousty pozitiv i negativ. Mladý člověk v dnešní době získává širší rozhled vlivem vzdělávání, moderní techniky i cestování a více svobody při trávení volného času, volbě zaměstnání či partnera. Nevýhodou uspěchané doby je, že současný život nevytváří dostatečný časoprostor pro vrůstání do společnosti a chybějící kladné vzory a ideály, omezují proces sociálního zrání na praktické žití. Mladí tak žijí bez dlouhodobějších cílů, hodnotného prožívání volného času a postrádají hlubší citové prožitky. Jako hlavní důvod vyvstalých problémů uvádí Kraus zásadní společenské obraty, ke kterým došlo po roce 1989. Touhy po změnách způsobily, že to, co se do té doby jevilo být černé, se stalo bílým a naopak. Návody na poctivou práci byly přehlušeny pobídkami kup si, dopřej si, užívej a snaž se přijít k penězům, jak jen to jde, a hesla typu jednu jsi dole a jednou nahoře se stala diktátem nového životního stylu.

Tržní ekonomický systém je založený na možnosti svobodného výběru těch nejlepších možností, zároveň však vyvolává tlak na specializaci a co nejlepší výkony a stává se tak hlavní hybnou silou ekonomického vývoje (Holman⁶).

Současná, centralizovaná společnost je nucena volit mezi dvěma možnostmi. Může ponechat lidem volnost jednání s rizikem, že jednotlivci volnost využijí k jednání

⁴ SAK, P., „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputizovaném světě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 12-13. ISBN 978-80-7367-230-0.

⁵ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. 1. vyd. Paido. Edice pedagogické literatury, Brno 2006. s. 23, s.13-14. ISBN 80-7315-125-1.

⁶ HOLMAN, R. *Ekonomie*. 3. aktualizované vyd. Praha: C.H. Beck, 2002. s. 4. ISBN 80-7179-681-6.

ne zrovna ideálnímu pro společnost, nebo se na druhé straně pokusit lidské chování více či méně řídit ve prospěch společnosti. Ničím neomezovaná svoboda však nezajišťuje správnost volby tzv. „rozumných“ lidí, mezi dlouhodobou šancí na přežití a okamžitou spotřebou (Keller⁷).

1.2 Děti a mládež

Dítě je každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve (Úmluva o právech dítěte⁸).

Jak Kraus⁹ uvádí ve své již dříve vydané publikaci (Kraus 1999, s.77), mládež je specifická sociální skupina, která již není dětmi, ale ani dospělými a není plně výkonná v oblasti společenské ani pracovní. Zároveň se shoduje s autory (Průcha, Walterová a Mareš 1998, s.133), na přesnějším vyjádření pojmu mládeže, jako sociální skupiny ve věku přibližně od 15 do 25 let, se specifickým způsobem myšlení, chování, odlišnými normami i hodnotami, která již ve společnosti nezastává úlohu dětí, ale společnost jim ještě nepřiznává role dospělých.

1.2.1 Vliv společnosti na děti a mládež

Rodina, škola a masová média vytvářejí protikladné tlaky, čímž dochází ke štěpení socializačních mechanismů, kterým jsou s minimální možností obrany vystaveni všichni lidé žijící v masové společnosti. Záleží jen na každém konkrétním jedinci, které z těchto podnětů akceptuje (Kraus a Poláčková, et al.¹⁰).

⁷ KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. 1 vyd. Brno: Doplněk, 2003. s. 123-125. ISBN 80-72-39-091-0.

⁸ Úmluva o právech dítěte [online]. [cit.2010-02-01]. Dostupné z www: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>

⁹ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 9.

¹⁰ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. s. 81. ISBN 80-7315-004-2.

Jak je možné se dočíst v publikaci Pelikána¹¹, v průběhu posledních desítek let došlo v životě společnosti ke změnám, které ovlivnily životní podmínky i těch nejmladších. Jako hlavní prvek západní civilizace je zde uváděn trend vytvoření výkonové společnosti, jejímž cílem je dosažení výkonu za jakoukoli cenu. Tato situace vede ke změně hodnotových stupnic a upřednostňování výkonu a vnějšího úspěchu před duchovními a morálními hodnotami.

1.2.2 Vliv tržní ekonomiky na hodnoty dospívajících

Podobně vyjadřuje svůj názor i Fukuyama¹², který popisuje tržní společnost jako společnost vyzdvihující jako hrdiny lidi, schopné vydělat velké peníze, nebo takové, kteří se vyznamenali na úkor lidí ctěnějších, jejichž hodnoty nelze penězi vyjádřit. Autor zde také vyslovil souhlas s názorem, že tržní společnost poškozuje i posiluje mravní vztahy, když je hodnota všeho, včetně lásky přepočítávána na peníze.

V malých skupinách jako je rodina nebo skupina přátel, jsou mezilidské vztahy založeny na vzájemné solidaritě a pomoci. Jednotlivec nemyslí jen na sebe, ale i na ostatní, ke kterým jej poutá láska či přátelství. Čím je skupina větší, lidé se méně znají a vztah není podpořen přátelstvím a solidaritou, nýbrž zde sílí motivace založená na vlastním prospěchu (Holman¹³).

1.3 Rodina

Rodina je institucionalizovaný sociální útvar s rodičovskými, příbuzenskými nebo manželskými vazbami, jejichž základem je partnerství osob opačného pohlaví a existence alespoň jednoho dítěte. Rodina čítající pár rodičů s dětmi, bývá sociology

¹¹ PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd. Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2007. s. 15-16. ISBN 978-80-246-1265-2.

¹² FUKUYAMA, F., *Velký rozvrat: Lidská přirozenost a rekonstrukce společenského řádu*. 1. vyd. Academia, Praha 2006. s. 264-266. ISBN 80-200-1438-1.

¹³ HOLMAN R. *Ekonomie*. cit. 6. s. 8.

označována jako rodina nukleární, zatímco rodina žijící společně s dalšími příbuznými např. prarodiči, se nazývá rodinou rozšířenou (Kraus, POLÁČKOVÁ¹⁴).

Jak zmiňuje Matoušek¹⁵, rodina je pro dítě prvním a nejdůležitějším vzorem fungování společnosti a svým přístupem podporuje osobní hodnoty dítěte i jeho vztah k ostatním lidem. Každá rodina má vlastní tradice a normy, které se vždy nějakým způsobem odlišují od norem obecně uznávaných společností. Preference rodinných hodnot lze stanovit dle způsobu společného trávení volného času, tedy večerů, víkendů a prázdnin. Volbu trávení volného času mladších dětí ovlivňují rodiče, dospívajícím je ponecháván prostor k vlastní volbě.

1.3.1 Funkce rodiny

V současné době zastává rodina rozsáhlé spektrum činností., od hmotného zajišťování členů rodiny, péče o zdraví, výživu, kulturní a morální návyky jednotlivých členů, vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro děti, předává jim kulturní dědictví, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Hlavním cílem funkční rodiny je příprava dětí a mládeže pro praktický život a (KRAUS, POLÁČKOVÁ, et al.¹⁶) tyto činnosti (funkce) rodiny člení na:

- *biologicko-reprodukční funkci rodiny* – jako zajišťování uspokojování biologických a sexuálních potřeb, ale i v uspokojování potřeby pokračování rodu každého jedince
- *Sociálně-ekonomickou funkci rodiny* - týká se využití materiálních a finančních prostředků, investic, výdajů a jejich přerozdělování v rámci rodiny
- *socializačně-výchovnou funkci rodiny*, jejímž cílem je naučit se přizpůsobovat sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti.

¹⁴ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky.* cit. 10, s. 78-79.

¹⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* 1. vyd. Slon: Praha, 1993. s. 10, s. 38. ISBN 80-901424-7-8.

¹⁶ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky.* cit 10. s. 79-80.

1.3.2 Rodina jako nejdůležitější článek výchovy

Rodiče svým výchovným působením ovlivňují úspěšnost dítěte. Jak na jeho životním startu, tak i v průběhu života. Člověk se stává člověkem právě začleněním do lidské společnosti. Kromě biologického vývoje prochází člověk i vývojem psychickým, který velkou mírou ovlivňuje rodina, jenž má za úkol připravit dítě na zdárné fungování mezi lidmi. V tomto procesu socializace dochází k získávání sociální zkušenosti na základě vzájemného působení vrozených předpokladů, okolních vlivů a vlastní aktivity jedince. První sociální zkušenosti jsou získávány výchovou v rodině a mají značný vliv na osobnostní vývoj člověka. Jak se shodují E. S. Schaefer a Peterková existují čtyři základní typy výchovy, rozlišující se podle míry kontroly a míry projevované lásky. Zanedbávající výchova je výchova bez lásky, která se projevuje lhostejností a zanedbáváním a jejím výsledkem je člověk samostatný, avšak agresivní a odmítající sociální pravidla. Demokratická výchova je ideálním prostředím pro socializaci. Dítě je vedeno s láskou, demokraticky a vychováváno prostřednictvím odměn a trestů, podílí se na rozhodování v rodině. Dítě je samostatné, vyrovnané, asertivní a dobře fungující ve společnosti. Ochranařská výchova je vedena s láskou a shovívavostí, jejímž důsledkem je člověk emočně labilní, nesamostatný, názorově nestálý, závislý až egocentrický a těžce kontrolovatelný a ovladatelný. Autoritářská výchova znamená tvrdou disciplínu a tresty, jejichž důsledkem vzniká u jedince neuroticismus, vnitřní netolerance a autoagresivita, neschopnost kompromisů a špatná ovladatelnost. Největší škody způsobuje při výchově nezáměr a odmítání ze strany rodičů, využívání nepřiměřených trestů a nedostatečně podnětné prostředí. Kladně naopak působí trpělivý a láskyplný přístup rodiče jako pozitivní vzor hodný nápodoby, který respektuje osobnost dítěte a ponechává mu přirozenou samostatnost (Peterková¹⁷).

Otázkou důležitosti výchovného působení se zabývá ve své knize i Pelikán¹⁸, který zdůrazňuje důležitost ponechání překážek, které neohrožují zdraví či život dětí

¹⁷ PETERKOVÁ, M. Výchova dítěte v rodině. [online]. © PhDr. Michaela Peterková 2008, [cit.2010-03-12]. Dostupné z: <<http://www.psyx.cz/texty/vychova-ditete-rodina.php>>

¹⁸ PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. cit. 11, s. 94, s. 18.

tak, aby umožnily dětem učit se, jak jim čelit a pomohly jim utvářet lidskou osobnost. Na stupeň nejvyšší důležitosti zde staví nalezení správného úhlu pohledu na problémy, s nimiž se člověk setkává a dosažení potřebného nadhledu, který může pomoci duševně se vyrovnat i se složitými situacemi. Jako nevýhodu současné doby označil Pelikán nedostatek osobních lidských vzorů rodičů a blízkých, jako důsledek snahy o prosazení se v zaměstnání, nedostatek stráveného času při společných činnostech a nemožnost většího sblížení s rodinou, jaké bylo v dřívějších dobách pravidlem.

1.3.3 Vytíženost rodičů a socializace dětí a mládeže

V současné době vidí Možný¹⁹ problém neřešených vztahů v rodině ve vyšší autonomii nukleární rodiny a v neexistenci přesného vymezení vztahů mezi příbuznými, které způsobuje vyloučení širšího okruhu příbuzných z každodenního života rodiny a následné znemožnění kontroly fungování rodiny širším příbuzenstvem.

Zaměstnanost na plný pracovní úvazek, současné nastavení trhu práce a nezájem pomoci zaměstnancům ze strany zaměstnavatelů, neumožňuje rodičům optimální kombinaci práce a rodiny. Obzvláště pečující maminky by přivítaly možnost flexibilní pracovní doby a využití alternativních způsobů organizace práce, např. práce z domova, které by jim usnadnilo zvládání každodenních pracovních a rodinných povinností (KŘÍŽKOVÁ A., „et al“²⁰).

Mnozí z rodičů dle Pelikána²¹ nahrazují chybějící kontakt dětem drahými dárky, možností sledovat televizi, či hrát hry na počítači. Takto strávený čas způsobuje, že mládež vyhledává odlišný způsob života a snaží se stát členem jiných sociálních skupin. Tradice a pravidla těchto skupin mohou být zásadně odlišná a způsobovat tak dezintegraci osobnosti.

¹⁹ MOŽNÝ, I. *Sociologoe rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2002. s. 48. ISBN 80-86429-05-9.

²⁰ KŘÍŽKOVÁ A., „et al“. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. s. 88. ISBN 80-7330-112-1.

²¹ PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. cit. 11, s. 27, s. 21.

Spolu s rodinou má velký vliv na socializaci jedince i pobyt ve školních zařízeních. V čase tráveném mimo rodinu jsou jedinci vystaveni působení socializačních vlivů vrstevnických skupin, které jsou vytvářeny při pobytu ve vzdělávacích institucích, za spolupůsobení hromadných sdělovacích prostředků. Tyto skupiny dětí a mládeže získávají relativní autonomii od rodiny i školy a v interakci s médii si vytváří vlastní vzorce chování, hodnoty a měřítko, prostřednictvím nichž vnímají působení ostatních společenských vlivů (Možný²²).

1.4 Vzdělávání a jeho funkce

Vzdělávání je reflexivní učení, jehož cílem je pochopení sebe, ostatních i okolního světa, zabudování poznání do vlastních rozhodnutí a přehodnocení vlastních postojů a rozhodnutí. Celý proces probíhá v komunikaci a interakcích a je vázán na konkrétní situace a institucionalizován. Zároveň však umožňuje jedinci odchýlit se od stanovených pravidel a implikuje možnost jejich změny (Beneš²³).

Vzdělávání plní řadu funkcí, kterými si jedinec na všech stupních školní docházky osvojuje hodnoty a postoje typické pro danou společnost a získává tak znalosti a kompetence důležité pro začlenění do pracovního procesu. Možnosti vzdělávání rozšiřuje televizní vysílání, jehož prostřednictvím lze předávat nejnovější poznatky s vynikajícím didaktickým zpracováním velkému počtu diváků. Lze však polemizovat o tom, zda jsou děti a mládež, či jejich rodinní příslušníci ochotni vyměnit sportovní přenos či reality show za vzdělávací pořad. (Sak²⁴).

²² MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Slon, 2008. s. 166-167. ISBN 978-80-86429-87-8.

²³ BENEŠ, M. et al. *Idea vzdělávání v současné společnosti*, 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia 2002. s. 87. ISBN 80-86432-40-8.

²⁴ SAK, P., „et al.“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputerizovaném světě*. cit.4, s. 117 - 138.

1.4.1 Změny ve vzdělávání

Sak²⁵ ve své práci upozorňuje na rozvoj vědy a techniky, který v průběhu 19. a 20. století na základě potřeb průmyslové společnosti, zintenzivnil vzdělávání. Narůst množství učiva způsobil, že došlo k vytvoření v jednotlivých předmětech roztržité, přetížené a encyklopedizující koncepce středního vzdělávání jako završení přechodu od industriální společnosti ve společnost informační a přetrvávající až do současné doby.

Konec 20. století znamenal zvýšení nároků na kvalifikovanost mládeže, uplatnění v životě i jejich trávení volného času. Dva protiklady v podobě fyziologické i psychické akcelerace spolu s oddalováním dospělosti zde působí jako dopady současné společnosti (Kraus²⁶).

Tradiční rozhlasové vzdělávání, které bylo v dřívější době na vynikající odborné a didaktické úrovni, dnes vlivem informačních technologií postupně zaniká. V současné době preferuje každá věková skupina lidí jinou formu vzdělávání. Největší počet obyvatel má zájem o klasickou, prověřenou formu třídy s učitelem, dále se na žebříčku oblíbenosti umístilo televizní vzdělávání následované e-learningem. E-learning je průlomovou formou vzdělávání pro realizaci evropského projektu učící se a znalostní společnosti a pro rozvoj lidských zdrojů za využití elektronických médií a multimediálních technologií. Důležitá je správná kombinace s tradičními formami vzdělávání. Nespornou výhodou e-learningu je rychlá dostupnost, interaktivní debaty, učení zaměřené na žáka, snadná obslužnost dat a souborů, efektivnost učebního programu, velká kapacita paměti a dostupnost učení nevidomým osobám. (Sak²⁷).

²⁵ SAK, P., „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputizovaném světě*. cit. 4, s. 106.

²⁶ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 93.

²⁷ SAK, P., „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputizovaném světě*. cit. 4, s. 133, s. 147, s. 175-177.

1.4.2 Nároky na vzdělávání

Jak ve své publikaci uvádí Sak²⁸, počítač a síť jako výdobytek moderní doby působí jako nástavec komunikace, paměti a mozku a vzájemně propojují jedince planetárním systémem. Toto spojení umožnilo proniknout člověku do mikrosvěta a makrosvěta a člověk tak shromažďuje, zpracovává a přenáší informace do celoplanetárního systému.

Vědecké poznání a pokrok způsobil, že jsou lidé nepřetržitě zaplavováni různorodými informacemi a není jednoduché vytvořit si souvislý obraz světa. Problémem je i neustálý materiální nárůst, který nastoluje konflikt mravních zásad, idejí a svědomí. Pro uspořádání lidské společnosti je nezbytné hledání lidského „výkvětu inteligence“, který by vyřešil otázku, zda více pomůže spokojenosti společnosti idea tvrdé soutěže nebo idea solidarity. Houstnutí vztahů v lidské společnosti, propojení mezi velkými lidskými celky a konflikty mezi nimi vyžadují ve vedení společnosti skutečné osobnosti. K tomu nestačí schopnosti lidí se specializovaným počítačovým intelektem. Nezbytné je, aby vzdělávání zajišťovalo mladým lidem kvalitní, všeobecný přehled o spletnosti vztahů ve společnosti, aby byli schopni z velkého množství problémů vybrat ty nejnebezpečnější a zmobilizovat plnou sílu inteligence k jejich efektivnímu řešení Krupička²⁹.

1.5 Média a informace

Průmyslový rozvoj umožnil využívání informačních a komunikačních přístrojů, které jsou schopny v celé populaci sbírat a přenášet obsahově, jazykově i didakticky zpracované informace a šířit tak poznání lidstva. Silnou i slabou stránkou mediálního vzdělávání se tak stává přechod komunikace od dvou jedinců k plošnému i časově

²⁸ SAK, P., „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputizovaném světě*. cit 4, s. 34.

²⁹ KRUPIČKA, J., *Zmatek*. 1. vyd. Český Těšín: Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli, 2008. s.7-10. ISBN 978-80-7185-869-0.

rozptýlenému publiku. Podmínkou zefektivnění výuky je kritický vztah studentů k médiím, správné využívání informativní techniky, vhodný výběr, třídění a hodnocení informací, na jejichž základě je možno utvářet si vlastní úsudek a jednat. Rozšíření techniky a působení médií na chování člověka ohrožuje projevy lidské rozmanitosti. Nejčastěji bývá z řad pedagogických pracovníků kritizováno televizní vysílání za to, že negativně ovlivňuje hodnotovou orientaci mládeže a vede ke znehodnocení vkusu i cítění (Sak³⁰).

Komerční média ve snaze o nízkonákladové projekty a vysokou sledovanost, plní vysílání reklamou, sponzorskými vzkazy a sebepropagací. Neklamným jevem komercializace je i primitivní jazyk jako projev spontánnosti a živosti neprofesionálních redaktorů a moderátorů. Následkem těchto projevů masové kultury dochází k proměnám volného času a kulturního života lidí. Ze života současné mládeže se vytrácí tištěná média, gramofon i film, které jsou nahrazovány kyberprostorem a počítači a s možností vlastního výběru hudby či filmů (Sak³¹).

1.5.1 Vliv médií na komunikaci dětí a mládeže

Rozvoj informačních technologií vytvořil prostor pro sdělování informací cestou Internetu, sdělovacích médií a mobilních telefonů a významně změnil podobu komunikace. Mezilidská komunikace byla nahrazena komunikací zprostředkovanou technickými prostředky a stala se nástrojem hromadného ovlivňování postojů a názorů. Vlivem médií také dochází k výrazné změně osobních vzorů mladých lidí (Pelikán³²).

Jak zmiňuje Kraus³³ ve své práci, současná doba se vyznačuje přesyceností podnětů, která způsobuje snahu lidí izolovat se, ubývá potřeba přímé komunikace,

³⁰ SAK, P. „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputerizovaném světě*. cit. 4. s. 137, S. 114.

³¹ SAK, P., „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputerizovaném světě*. cit. 4, s. 145.

³² PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. cit. 11, s. 172, s. 17.

³³ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit.5, s.23.

osobních kontaktů a potřeba naslouchat a zajímat se o druhého. Následkem těchto vlivů je celková lhostejnost, bezradnost a bezcílnost mládeže a prožívání života tak, jak přichází ze dne na den.

1.6 Volný čas a hodnoty mládeže

Jak se shodují Dumazedier s Krausem³⁴, volný čas, je čas, který nám zbude po splnění všech pracovních, společenských, rodinných potřeb a po uspokojení biologických a fyziologických potřeb, jedná se tedy o čas, který můžeme strávit dobrovolně zvolenou činností. Druhá autorova varianta vyjadřuje volný čas jako čas, který věnujeme vlastní seberealizaci bez ohledu na charakter činnosti, kterou právě provádíme.

Velmi významným aspektem při utváření osobnosti mladého člověka a jeho pozitivní socializaci je kvalitní trávení volného času a jeho naplňování vhodnými aktivitami. Volný čas plní tři základní funkce: odpočinková (relaxační), zábavní (kompenzační) a kultivační (rozvoj osobnosti). Dominantní postavení při osvojování volnočasových aktivit by měla svým výchovným působením zaujímat rodina. V poslední době však došlo v životě mládeže ke změnám v institucionálním zabezpečení volného času, které přinesla informační revoluce s komercializací kultury a sportu. Hlavní náplní volného času dětí a mládeže se stala televize, poslech reprodukováné hudby, návštěvy restauračních zařízení a nicnedělání. Neméně času tráví mládež s mobilními telefony a za využití webových stránek, jako jsou facebook, skype, ICQ, Chat, či Líbím se ti. Tyto „sociální systémy“ umožňují uživatelům komunikaci s přáteli on-line a navazování nových kontaktů. Nabídka vhodných aktivit a kvalitní náplně volného času, by mohla zajistit plnohodnotnější rozvoj osobnosti a snížit pravděpodobnost účasti dětí a mládeže na páchání na sociálně patologických činnostech. V důsledku sníženého zájmu o volný čas mladé generace dochází k nárůstu negativních společenských jevů. Hodnotová orientace člověka je utvářena na základě aktivit jedince

³⁴ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 49.

v souladu s jeho životními podmínkami a je důležitým ukazatelem životního způsobu (Kraus³⁵).

Otázkou nutnosti trvalé aktivity mozku se zabývá Krupička³⁶, a ve své práci zdůrazňuje potřebu aktivního vnímání a zaměstnávání mysli. Současný pokrok nabízí mládeži pohodlí a nečinnost ve formě televizních romancí a hudby, která přehluší ticho a vyplní řadu jinak prázdných hodin života. Dlouhodobá nuda se jako sociální a morální problém stává součástí hospodářsky vyspělých společností a může člověka přetvořit do nepěkných podob.

1.6.1 Zájmy a životní způsob

V současné době dochází vlivem rozvoje médií a počítačů k přeměně kolektivně tráveného času na volný čas trávený individuálně. Snadná dostupnost informací omezuje aktivní účast jedinců a snižuje, až zamezuje získávání osobní zkušenosti a hlubšího zájmu. Nebezpečím je též šíření negativních společenských jevů formou násilí a pornografie. Každodenní trávení času s médii znamená trávení nadměrného množství času virtuálními aktivitami, které neumožňují formování osobnostních rysů, jako je např. schopnost kritického myšlení, schopnost harmonického života, poznání sebe sama, vědomí nutnosti ukázněnosti a respektování skutečností pro dosažení cíle Špirková³⁷.

Jak se shodují Sak s Krausem³⁸, u dětí a mládeže dochází ke kumulaci určitých činností prováděných ve volném čase do konkrétních časových úseků, autor zde hovoří o tzv. vlnovitém efektu aktivit provozovaných v určitých časech či dnech. S největší frekvencí však převažují především sledování televize a poslech rozhlasu.

³⁵ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 21 - 50.

³⁶ KRUPÍČKA, J., *Zmatek*. cit. 29, s. 178, s.179, s. 17.

³⁷ ŠPIRKOVÁ, Kateřina. *Trávení volného času dětí pro zdravý životní styl* [online]. [cit. 2010-02-25]. dostupné z: <<http://www.zdrava-vyziva.net/volny-cas-deti.php>>

³⁸ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 49, s. 50.

Životní způsob jedince je odrazem charakteru společnosti a její vyspělosti. Mládež, která si volí vlastní způsob vyjadřování, odívání, literatury a preferuje konkrétní druhy hudby, si za využití symbolů a výrazů předávaných mobilní sítí či internetem buduje specifickou subkulturu. Největší vliv na utváření životního způsobu mají ekonomické i politické poměry a globalizace, která v některých případech přehluší i sílu tradice. Neméně důležitými prvky jsou věk, pohlaví, temperament, vzdělání, intelektové schopnosti a zdravotní stav, které představují potřeby a zájmy jedince. Současná doba je charakteristická vysokou mírou individuální svobody doprovázené velkou mírou osobní a sociální nejistoty a stále vyššími požadavky kladenými na vzdělávání dětí a mládeže. Nepřetržité působení a kumulace drobných problémů způsobuje stres a může napáchat na zdraví jedinců větší škody, než dopad závažných životních událostí. (Kraus³⁹).

1.6.2 Kvalita života dětí a mládeže

Kvalita života je kombinací objektivního a subjektivního posouzení pocitu pohody v různých oblastech života, která je v souladu s lidskými právy a je považována za příznačnou pro kulturu daného období. Jak se shodují (Hnilicová, Bencko, 2005 a Skorunka 2006), subjektivní kvalita života znamená všeobecnou spokojenost s vlastním životem dle kognitivního hodnocení a vlastního prožívání. Objektivní kvalita života je hodnocením základních sociálních a materiálních podmínek pro život v kombinaci se sociálním statusem a fyzickým zdravím. Ze studie Ústavu sociálního lékařství, Univerzity Karlovy v Praze vyplynulo, že mezi kvalitou rodinných vztahů, zdravím, a kvalitou života dětí a dospívajících dochází ke vzájemnému ovlivňování. Kvalita života dnešních dětí a dospívajících bude mít velký vliv i na budoucnost člověka a kvalitu celého společenství (Skorunka⁴⁰).

³⁹ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. cit. 5,* s. 20, s. 14., s. 23, s. 93.

⁴⁰ SKORUNKA, D. Projevy somatizace a kvalita života u dětí a dospívajících: perspektiva rodinného terapeuta. In *Kvalita života u dětí a dospívajících I.* I. vyd. Brno: MSD, 2006. Obecná část. s. 11-69. ISBN 80-86633-65-9.

1.6.3 Vliv životního způsobu na zdraví mládeže

V důsledku civilizačního rozvoje způsobeného informační explozí, působením masmédií a stavem životního prostředí se ve spojitosti se stavem obyvatelstva začíná mluvit o zdravém životním stylu. Výchova ke zdravému životnímu stylu je chápána jako kvalitní duševní a tělesná hygiena a optimální složení životního rytmu, pohybového režimu, duševní aktivity, kulturních zájmů, vzdělávání, racionální výživy, životosprávy a zvládnání složitých životních situací (Kraus⁴¹).

Jak uvádí Krupička⁴², každý člověk může od určitého věku udržovat či ničit své zdraví. Zejména v dospívání je mezi jednotlivci velký rozdíl. V hospodářsky vyspělých zemích se nachází malá skupina lidí vysoce tělesně zdatných, ale většina lidí je pohodlných, zchoulostivělých až obézních.

Dalším rizikovým faktorem současné doby se stávají depresivní a úzkostné poruchy spolu se somatoformními poruchami. Jedná se o různé potíže, jako jsou bolesti břicha, svalů, zad, kloubů, žaludku, nechutenství, závratě, únava atd., které se velmi často objevují u dospívajících a nemají organickou příčinu. Mohou vznikat jako důsledek opomíjení vývojových potřeb či nerespektování tempa vývoje dítěte, či jako dopad prohlubující se odlišnosti mezi vnitřním světem rodiny a vnějším světem. Rodinné vztahy mohou posílit nebo narušit pocit bezpečí, který je důležitým činitelem v rozvoji stresu nebo odolnosti Skorunka⁴³.

1.6.4 Vliv moderní doby na životní prostředí

Jak uvádí (Bártlová, Matulay⁴⁴), každý stupeň rozvoje s sebou nese specifické problémy a některá ohrožení globálních systémů jsou již prokázána. Nejčastěji se

⁴¹ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 21.

⁴² KRUPIČKA, J. *Zmatek*. cit. 29, s. 174.

⁴³ SKORUNKA, D. Projevy somatizace a kvalita života u dětí a dospívajících: perspektiva rodinného terapeuta. In *Kvalita života u dětí a dospívajících I*. cit. 40, s. 11- 69.

⁴⁴ BÁRTLOVÁ, S., MATULAY, S. *Sociologie zdraví, nemoci a rodiny = Sociológia zdravia, choroby a rodiny*. Martin, SR: Osveta: 2009. s. 86-90. ISBN 978-80-8063-306-6.

vlivem působení člověka projevují změny klimatu, nadměrný hluk, znečišťování ovzduší, vody a půdy chemickými látkami. Častými faktory vzniku tzv. civilizačních chorob jsou nedostatek tělesného pohybu, nadměrný příjem potravy, její nevhodné složení, škodliviny v potravinách a nápojích, kouření, zneužívání alkoholu a dalších psychotropních návykových látek, rychlé životní tempo a stresy. Prevence je souborem činností, které omezují působení škodlivých vlivů, zabraňují vzniku vad, nemocí a zranění, a zajišťují udržení optimálního zdravotního stavu. Předcházení zdravotním problémům je mnohem výhodnější než následné řešení již vzniklých, chorobných stavů. Rizikovou a velmi zranitelnou skupinou, jsou lidé ve věku od 15 do 20 let. V období adolescence dochází ke kumulaci biologických, psychických, sociálních a vývojových procesů, které způsobují velkou zranitelnost a zvyšují tak riziko vzniku závislosti mladých na kouření, alkoholu a drogách. V současné době dochází k nárůstu onemocnění, jejichž aktivátorem bývají psychické a sociální faktory (psychosomatické nemoci). Výstrahou by měly být civilizační nemoci, jako jsou deprese, a jiná psychická onemocnění. Neustálý tlak na výkonnost vyvolává pocit ohrožení, a neschopnost zvládat životní zátěž je jednou z příčin mnoha onemocnění.

1.7 Hodnoty a normy dospívajících

Hodnotou se dle Prudkého⁴⁵ rozumí podstatný význam a sdělení důležitosti něčeho nebo někoho, vyjadřující obsah a váhu objektu v očích toho, kdo jej hodnotí. Ve společnosti, rodině, škole i vrstevnické skupině jsou vytvářeny odlišné stupnice hodnot a je tolerováno chování přijatelné pro naplňování společně uznávaných hodnot. Výběr a zvnitřňování hodnot prochází ve společnosti důležitým a dlouhodobým procesem, který po zakořenění hodnot zajišťuje jejich odolnost proti vnějším vlivům do takové míry, že změnit přijaté hodnoty znamená změnit sebe sama.

Hodnotový systém dospívajícího člověka ještě není zcela dokončen. Postupně je přetvářen v průběžných konfrontacích s různými životními situacemi a všemi

⁴⁵ PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v české společnosti – stav a vývoj v posledních letech*. 1. vyd. Akademické nakladatelství Cerm, s.r.o.: Brno, 2004. s. 8 - 10. ISBN 80-7204-358-7.

působícími vlivy. Sílící tlak reklamy a signály společnosti o možnosti jednat v rozporu s hodnotovým systémem způsobuje odklon mládeže od tradičního prostředí a tvorbu vlastní formy života (Kraus⁴⁶).

1.7.1 Činitelé ovlivňující hodnoty a názory

Jak ve svém článku rozvádí Špirková⁴⁷, rodina je důležitým činitelem, schopným ovlivnit trávení volného času dětí a mládeže a tím i jejich postoje a hodnotový žebříček. Rodiče a rodinné vztahy mohou usměrnit orientaci svých dětí na správnou volbu volnočasových aktivit. Velké množství času strávené u počítače způsobuje individualizaci volného času a ohrožuje zdravý osobnostní vývoj jedince.

1.7.2 Výchova mládeže ve volném čase

O motivaci k osobnostně i společensky žádoucímu využívání volného času se prostřednictvím pestrých a zajímavých činností pro děti a mládež snaží i různá volnočasová zařízení a sdružení. Působením na tělesnou, psychickou i sociální složku osobnosti, dochází k uspokojování a kultivování potřeb, rozšiřování a prohlubování zájmů a rozvíjení specifických schopností vychovávaných jedinců. Vlivem příležitostí k seberealizaci a zkušenostmi získanými z rozmanitých činností si mladí lidé vytvářejí názor na život, společnost a svět kolem nás (Hájek, Hofbauer, Pávková⁴⁸).

1.8 Výhody a nevýhody moderní doby

Moderní technologie globalizovaného světa umožnily vznik vysoce promyšleného systému vyspělé společnosti a způsobily tak ztrátu přirozeného vztahu

⁴⁶ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 61, s. 64.

⁴⁷ ŠPIRKOVÁ, Kateřina. *Trávení volného času dětí pro zdravý životní styl* [online]. [cit. 2010-02-25]. dostupné z: <<http://www.zdrava-vyziva.net/volny-cas-deti.php>>

⁴⁸ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 67-70. ISBN 978-80-7367-473-1.

člověka k přírodě a společnosti i člověka k sobě samému. Paradoxem globalizovaného světa je na jedné straně blahobyt, pohodlí a luxus a na druhé straně násilí a krutost. Globalizace se jeví jako reálný proces dalšího typu společnosti, jenž nenaplnuje ideály humanity a lidskosti, ale je těžko předvídatelným samovolným procesem, jako produkt elitní skupiny politiků, ekonomů a manažerů (Mucha⁴⁹).

Rizikovým faktorem dnešní společnosti je reklama v médiích. Komunikace dětí a mládeže se vlivem reklamy stala agresivnější a jazykové vyjádření bylo nahrazeno vizuální zkratkou a sdělování myšlenek podprahovými symboly. Jedinec přitahován virtuálním světem reklamy a médií a přijímající hodnoty tohoto umělého světa se zcela odcizuje světu přirozenému. Reklama se tak stává významnou socializační institucí a ovlivňuje převážně mladou generaci..

1.8.1 Sociální důsledky

Vlivem transformace společnosti dochází k ekonomickým změnám a závažným sociálním důsledkům jako je růst nezaměstnanosti, kriminálních jevů, pirátství, zrychlení rozkladu rodiny a sociálních nerovností. Současně dochází ve společnosti k oslabování sociální soudržnosti a solidarity, k chudnutí a následně k nedobrovolnému vyloučení celých sociálních skupin či vrstev obyvatelstva. Informační exploze urychlila komunikační toky, avšak zapříčinila nestabilitu a celkový růst křehkosti, která je důsledkem rostoucí závislosti na technických médiích digitální komunikace (Lehmanová, et al)⁵⁰.

Jak uvádí Kraus⁵¹, výhodou dnešní doby je nesporně více svobody, širší obzory v důsledku vzdělávání, cestování, moderní techniky, volby zaměstnání či partnera.

⁴⁹ MUCHA, I. Člověk, věda a technika ve věku globalizace. In *Globalizace a globální problémy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 303-311. ISBN: 80-87076-01-X.

⁵⁰ LEHMANOVÁ, Z., „et al“. *Aktuální otázky globalizace*. cit. 3, s. 188-191.

⁵¹ KRAUS, B., *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. cit. 5, s. 14.

Nevýhodou je vyšší míra osobní a sociální nejistoty, neboť kvalifikace, vysvědčení ani diplom již dnes nejsou zárukou uplatnění životních jistot.

1.8.2 Důsledky digitalizace

Digitální technologie jako součást současného každodenního života přináší i negativní důsledky. Lidé, po sobě při běžných činnostech, jakými jsou například elektronické vstupní karty, E-banking, platební karty, elektronické pasy, kamerové systémy či používání mobilního telefonu zanechávají digitální stopy, aniž by o tom věděli. Tyto stopy vytvářejí digitální otisk životního pole člověka, ve kterém se nachází historie a současnost osobních a pracovních kontaktů, životní způsob, nákupní zvyky, zájmy, zvyky, potřeby i frekvence vzdělávání i věci o které se zajímá. Nevědomky vytvářené informační digitální stopy jsou nazývány digitálním smogem, jenž se ukládá v tzv. kyberprostoru (prostor vedle přirozeného světa) a představuje pro člověka ztrátu soukromí, kterou platí jako daň za život v informační společnosti (Sak⁵²).

1.8.3 Problémy a poruchy chování dětí a mládeže

Ve své publikaci uvádí Kraus⁵³ deset kategorií potíží, které byly v provedené studii uváděny středoškoláky nejčastěji. Největším problémem je pro dospívající: Škola a učení, volný čas, vztahy k vrstevníkům, vztah k opačnému pohlaví, rodina, zdraví, psychické problémy, nedostatek peněz, situace ve společnosti a strach z budoucnosti. Velká zátěž vystavuje studenta situacím, které jsou náročné, obtížně zvladatelné, někdy i potencionálně psychosomaticky ohrožující. Neshody a nesoulad v rodinném životě i konflikty mezi sourozenci se nejčastěji projevují v období adolescence a oslabují emoční vazbu mezi rodiči a dětmi. V posledních letech došlo k viditelnému nárůstu psychických problémů u adolescentů a pocity úzkosti a depresí jsou často okolím

⁵² SAK, P., „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputerizovaném světě*. cit. 4, s. 73, s. 74.

⁵³ KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*.cit. 5, s. 94-97.

bagatelizovány. Deprese zapříčiňují u dospívajících stavy beznaděje, ztrátu motivace, nesoustředěnost, neklid, nechutenstvím, poruchy spánku a odklon od rodiny.

Dítě, které necítí v rodině zázemí a jistotu, se přiklání k různým partám, ve kterých tráví svůj volný čas. Podmínkou členství bývá přijetí norem skupiny a vysoká konformita, např. postoje ke škole, k práci, způsob vyjadřování, styl oblékání, poslech hudby. V mnohých partách zejména na sídlištích, dochází k vytváření vlastních hodnotových preferencí, kouření, užívání alkoholu, drog i záškoláctví. Poruchy chování se projevují jako řada výchovně nežádoucích projevů, vznikajících vlivem narušení sociální přizpůsobivosti dětí a mládeže. Mívají různé příčiny, např. rozvrat rodiny, volná, zanedbávající, či agresivní výchova, nebo kriminální vzory v rodině. Nejčastějšími poruchami chování jsou lhaní, záškoláctví, útoky z domova, šikana a krádeže. (Martínek⁵⁴).

⁵⁴ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 85-106. ISBN 978-80-247-2310-5.

2 Cíle práce a hypotézy

Cíle práce:

Hlavním cílem práce bude zjistit volnočasové aktivity dětí a mládeže.

Dílčím cílem práce bude zjistit životní postoje a hodnoty dětí a mládeže.

Hypotéza 1: Děti i mládež tráví více jak polovinu svého volného času neefektivně.

Hypotéza 2: Více jak polovina dětí staršího školního věku nechce trávit společně s rodiči svůj volný čas.

3. Metodika

3.1 Metodika práce

Teoretická část mé bakalářské práce byla zpracována za využití obsahové analýzy dat. Obsahová analýza byla čerpána z literárních zdrojů, webových stránek a časopisů, zaměřených na společnost, rodinu a její vliv na socializaci, hodnoty, chování a trávení volného času dětmi a mládeží. V praktické části bakalářské práce byl proveden kvantitativní výzkum, který byl zaměřen na trávení volného času dětí a mládeže českobudějovických škol. Výzkum byl prováděn v době od 15. ledna do 15. března roku 2010. Základní technikou sběru dat byla metoda dotazování a technika dotazníku. Dotazník obsahoval celkem 34 otázek, z toho bylo 24 uzavřených otázek, 3 otázky polozavřené a 7 otázek otevřených. V jednotlivých částech dotazníku byly zjišťovány odpovědi na otázky týkající se vzdělávání, zájmů, chování, rodiny a efektivity využívání volného času. Dotazníky byly rozdávány přímo dětem a mládeži v ulicích města Českých Budějovic, poblíž škol. Hlavním cílem výzkumu bylo zmapovat volnočasové aktivity dětí a mládeže, životní postoje a hodnoty dětí a mládeže a zjistit, zda jsou vymoženosti současné doby pro děti a mládež přínosem.

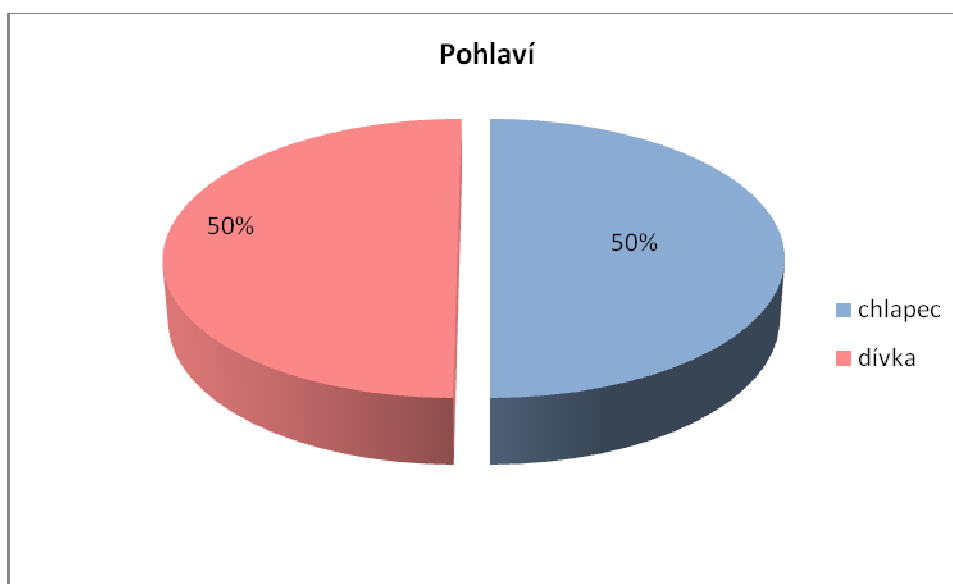
3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výběrovým souborem v prováděném výzkumu byly děti a mládež ve věku od 13 až do 19 let. Vzhledem k věkovému rozsahu, jsem se rozhodla oslovovat žáky základních škol, kteří spadají do věkové kategorie 13-15 let a žáky středních škol, kde se věkové rozmezí pohybuje od 16-19 let. Respondenti byli náhodně vybíráni v ulicích města České Budějovice, poblíž škol. Rozdáno bylo celkem 200 dotazníků, návratnost byla 181 ks dotazníků, z nichž, bylo vzhledem ke špatnému vyplnění 11 ks vyřazeno. Informace byly zpracovávány ze 170 ks vyplněných dotazníků, z nichž bylo 85 dotazníků vyplněno dívkami a 85 chlapci.

4. Výsledky

Celkem bylo distribuováno 200 dotazníků, správně vyplněných se jich vrátilo 170 ks, návratnost tedy byla 85% dotazníků. Ve všech grafech je uváděn procentuální podíl z celkového počtu 170 dotazníků (100%). Každá dotazovaná osoba (z řad dětí a mládeže od 13 do 19 let, tedy výběrového vzorku) je dále nazývána respondentem.

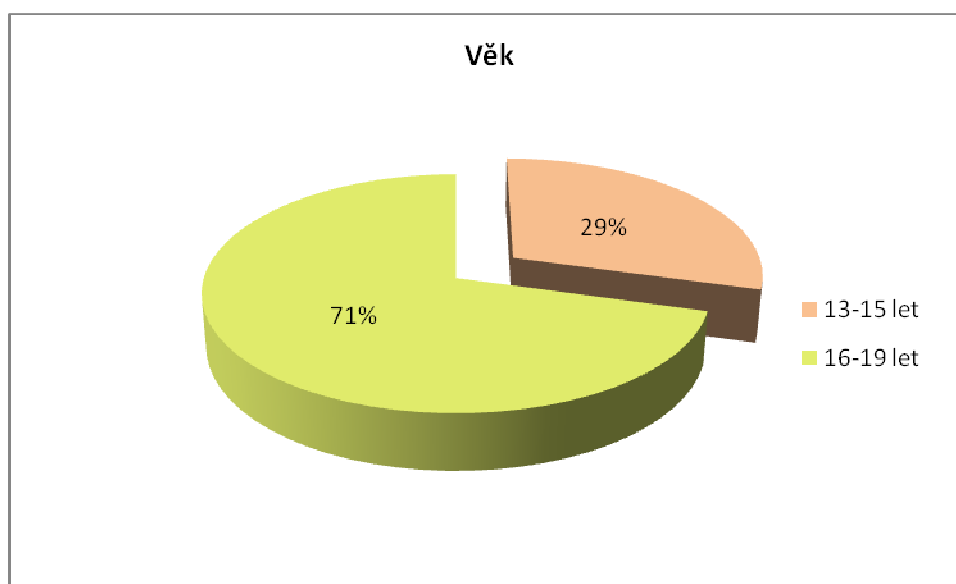
Graf 4.1 (k otázce č.1) : Rozdělení zkoumaného vzorku podle pohlaví (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z otázky číslo 1 „Pohlaví“, bylo zjištěno, že se výzkumu s celkovým počtem 170 respondentů (100%), zúčastnilo 85 dívek a 85 chlapců, tedy 50% z celkového počtu bylo dívek a 50% bylo chlapců.

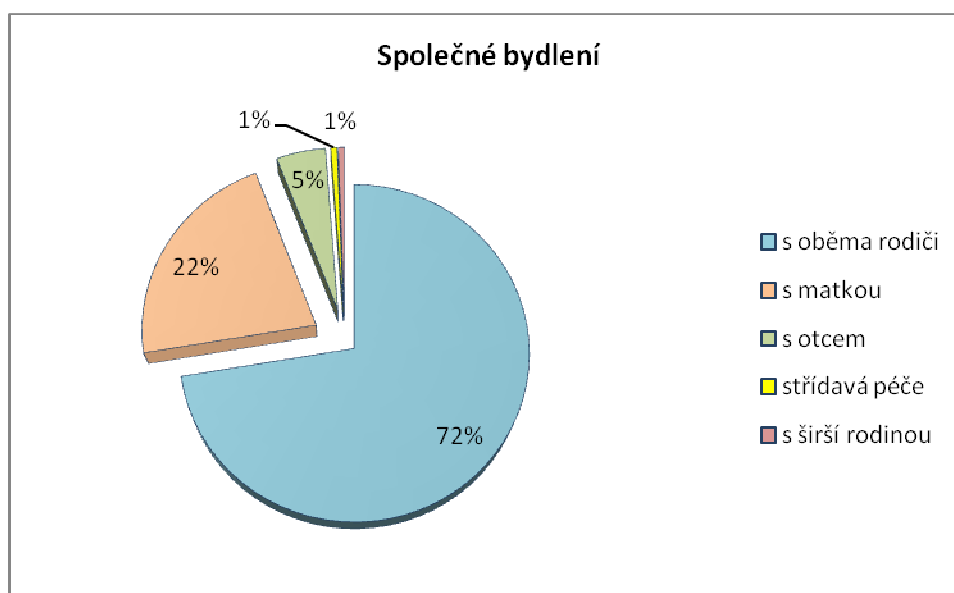
Graf 4.2 (k otázce č.2) : Rozdělení zkoumaného vzorku podle věku (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 2 „*věk*“, uvedlo z celkového počtu 170 dotázaných (100%), 50 respondentů (29%) věk, kterým se řadí do skupiny od 13 do 15 let a 120 respondentů (71%) se řadí do věkové kategorie od 16 do 19 let.

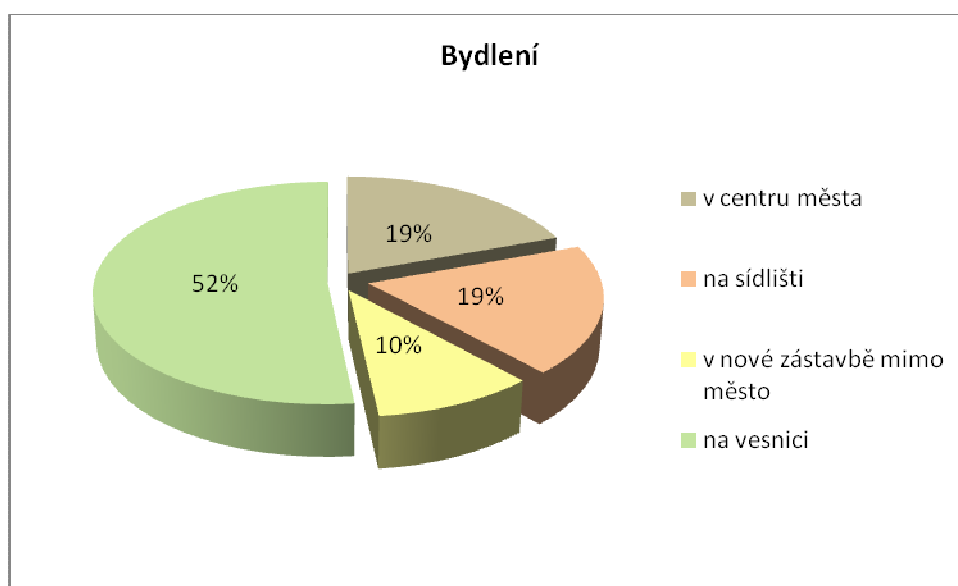
Graf 4.3 (k otázce č.3) : Bydlení ve společné domácnosti (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 3 „Žijete ve společné domácnosti“, bylo z odpovědí respondentů provedeného výzkumu zjištěno, že 123 respondentů (72%) žije ve společné domácnosti s oběma rodiči, 37 respondentů (22%) žije pouze s matkou, 8 respondentů (5%) žije ve společné domácnosti pouze s otcem, 1 respondent (1%) žije v rozšířené rodině spolu s prarodiči a 1 respondent (1%) žije ve střídané péči otce a matky.

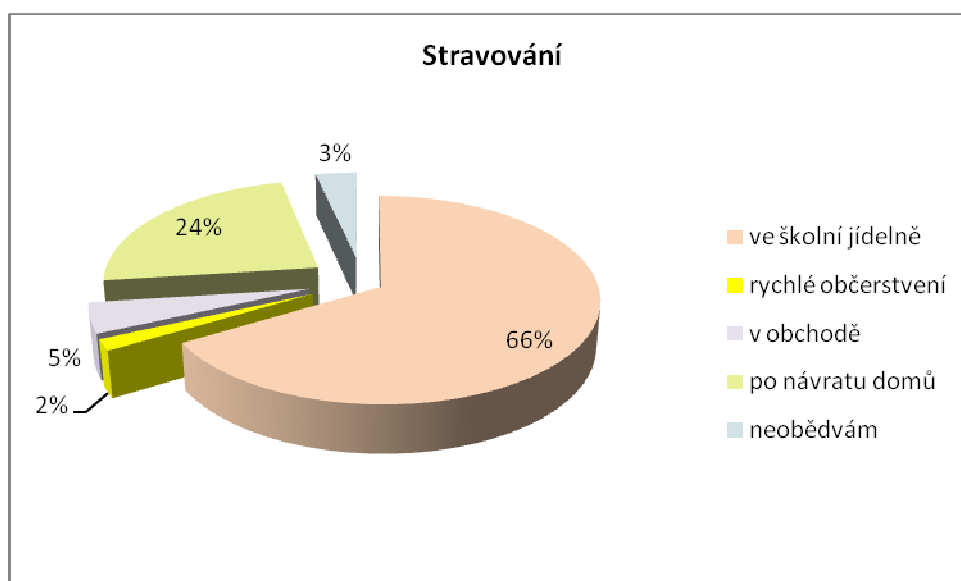
Graf 4.4 (k otázce č.4) : Lokalita bydliště (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 4 „Kde bydlíte?“, uvedli dotazovaní, že 88 respondentů (52%) bydlí na vesnici, 33 respondentů (19%) bydlí v centru města, 32 respondentů (19%) bydlí na sídlišti a 17 respondentů (10%) bydlí v nové zástavbě mimo město.

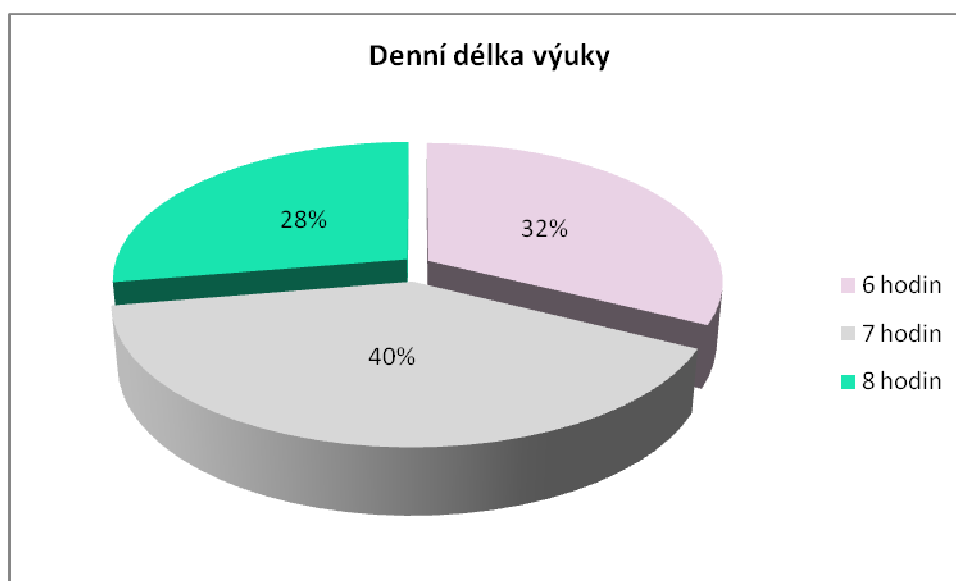
Graf 4.5 (k otázce č.5) : Způsob stravování (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku č. 5 „*V poledne se stravujete?*“: odpovědělo ze 170 dotazovaných (100%) 113 respondentů (66%), že se stravuje ve školní jídelně. 40 respondentů (24%) obědvá až po návratu domů, 8 respondentů (5%) si místo oběda koupí něco k jídlu v obchodě, 3 respondenti (2%) uvedli, že v čase oběda navštěvují rychlé občerstvení a 6 respondentů (4%) neobědvá vůbec.

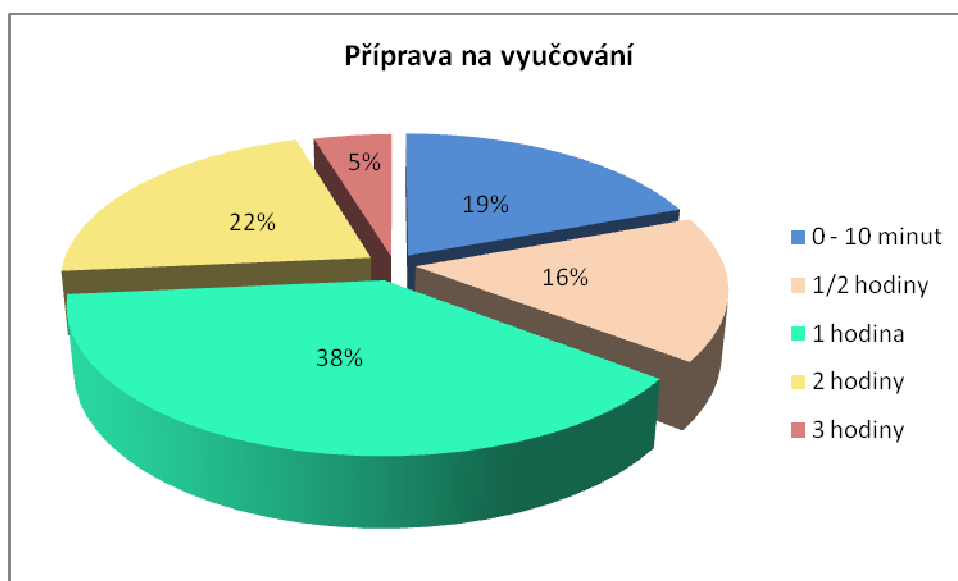
Graf 4.6 (k otázce č.6) : Čas strávený při vyučování (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 6 „Uveďte, kolik hodin denně strávíte ve škole“, bylo zjištěno, že z celkového počtu 170 respondentů (100%), stráví ve škole bez ohledu na věk, všichni dotazovaní čas v rozmezí od 6 do 8 hodin. Celkem 55 respondentů (32%) stráví ve škole 6 hodin, 68 respondentů (40%) je ve škole 7 hodin a 47 respondentů (28%) stráví ve škole 8 hodin.

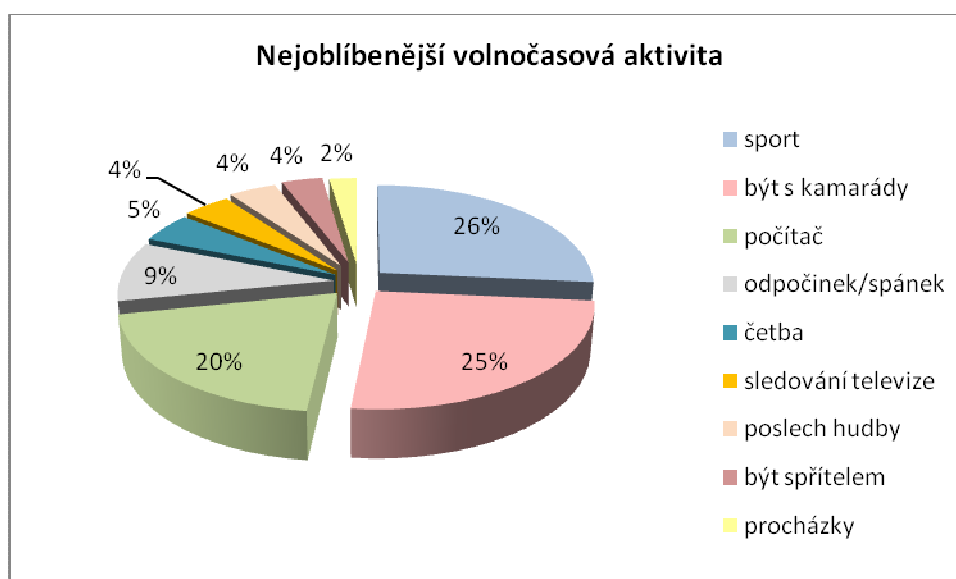
Graf 4.7 (k otázce č.7) : Čas strávený přípravou na vyučování (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 7 „Uveďte, kolik hodin denně strávíte přípravou na vyučování?“, bylo zjištěno, že se čas přípravy na vyučování výrazně liší. Pohybuje v rozmezí od nulové přípravy až do přípravy v trvání 3 hodin. Celkem 8 respondentů (8%) uvedlo, že se každý den připravuje na vyučování celé 3 hodiny, 37 respondentů (22%) se připravuje 2 hodiny, 65 respondentů (38%) stráví přípravou 1 hodinu denně, ½ hodin se připravuje 27 respondentů (16%) a zbytek, tedy 33 respondentů (19%) uvedlo, že se připravují na vyučování od 0 do 10 minut denně.

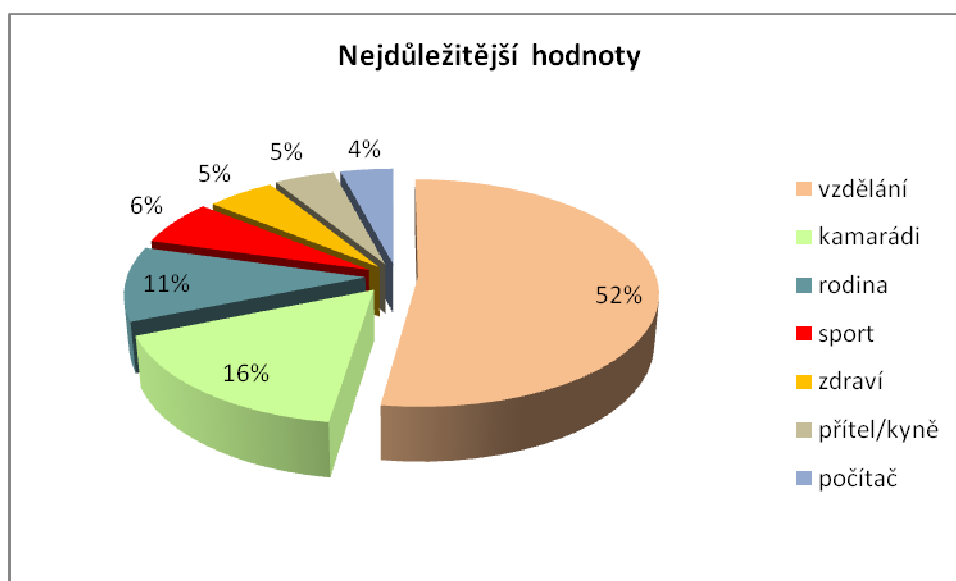
Graf 4.8 (k otázce č.8) : Nejoblíbenější volnočasové aktivity v (%)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 8 „Uvedte, co nejraději děláte ve svém volném čase?“, odpověděla nejpočetnější skupina 45 respondentů (26%), že v tomto čase nejraději sportují. Druhou nejoblíbenější činností dětí a mládeže je dle odpovědí 43 respondentů (25%) trávení času ve společnosti kamarádů. Další velmi oblíbenou činností je dle odpovědí 34 respondentů (20%) čas strávený u počítače. Jako čtvrtou oblíbenou činnost uvedlo 16 respondentů (9%) odpočinek, dále s podporou 8 respondentů (5%) následuje četba. Na stejné příčce pořadí oblíbenosti se dle názoru 7 respondentů (4%) zařadilo sledování televize a poslech hudby. Předposlední místo s podporou hlasů 6 respondentů (4%) jsou schůzky s přítelem či přítelkyní a 4 respondenti (2%) mají nejvíce v oblibě procházky.

Graf 4 9 (k otázce č.9) : Co považují respondenti za nejdůležitější (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 9 „Napište, co v současné době považujete za nejdůležitější“, odpovědělo 170 respondentů takto: za nejdůležitější považuje 89 respondentů (52%) vzdělání, 28 respondentů (16%) se domnívá, že je nejdůležitější kamarádství, 18 respondentů (11%) klade největší důraz na rodinu, 11 respondentů (6%) zdůrazňuje důležitost sportu, 9 respondentů (5%) považuje za nejdůležitější zdraví, pro 8 respondentů (5%) je důležitý přítel/kyně a 7 respondentů (4%) považuje za nejdůležitější počítač.

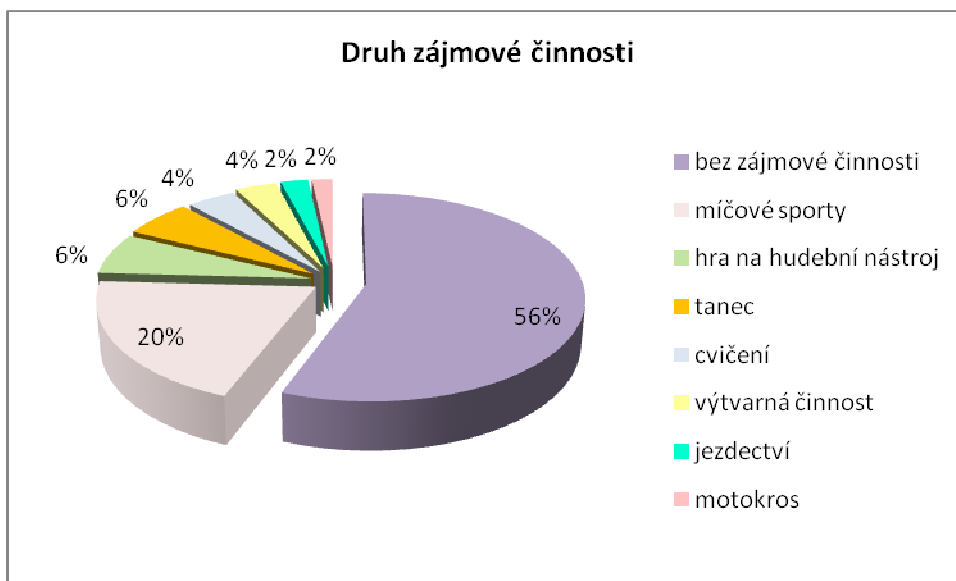
Graf 4.10 (k otázce č.10) : Účast v zájmových kroužcích (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 10 „Navštěvujete nějaké zájmové kroužky, aktivity“, odpovědělo 95 respondentů (56%), že žádný kroužek nenavštěvuje a 75 respondentů (44%) uvedlo, že tráví svůj volný čas organizovaně a typy aktivit, jimiž se tato skupina dotázaných zabývá, jsou upřesněny v dotazníkové otázce číslo 11.

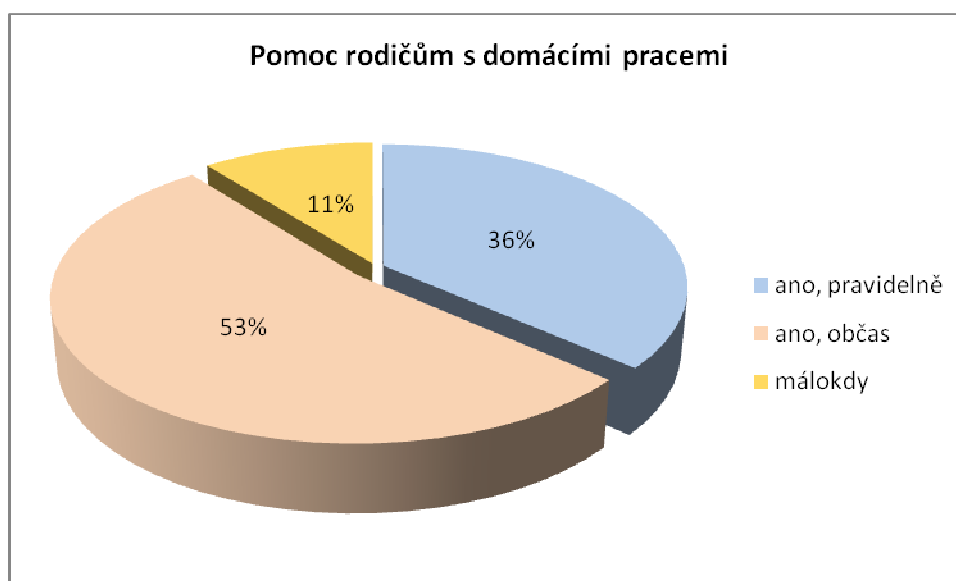
Graf 4.11 (k otázce č.11) : Zájmová činnost (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Otázku číslo 11 „*Pokud navštěvujete zájmové kroužky, uveďte jaké*“, nezodpovědělo 95 respondentů (56%), kteří v otázce č. 10 odpověděli, že žádný kroužek nenavštěvují. Z odpovědí zbylých 75 respondentů je patrné, že 34 respondentů (20%) tráví svůj volný čas při míčových sportech, 11 respondentů (6%) hraje na hudební nástroj, 10 respondentů (6%) závodně tančí, 7 respondentů (4%) chodí cvičit, 6 respondentů (4%) rozvíjí své výtvarné schopnosti v umělecké škole, 4 respondenti (2%) jezdí na koni a 3 respondenti (2%) uvedli jako svou zájmovou činnost motokros.

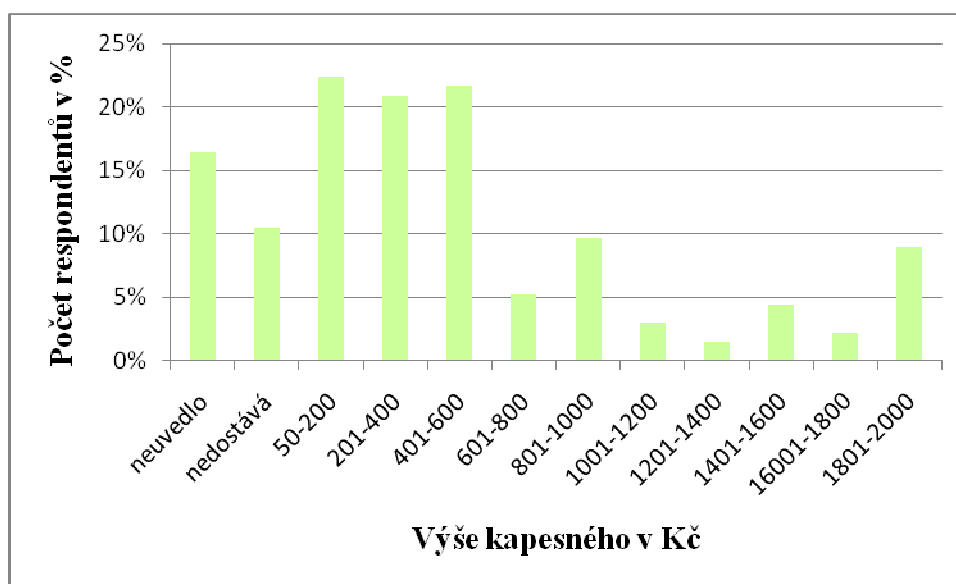
Graf 4.12 (k otázce č.12) : Pomoc s domácími pracemi (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 12 „Pomáháte rodičům s běžnými domácími pracemi?“, z celkového počtu 170 respondentů (100%) odpovědělo 62 respondentů (36%), že pomáhá rodičům s domácími pracemi pravidelně, 90 respondentů (53%) pomáhá rodičům jen občas a 18 respondentů (11%) uvedlo, že rodičům pomáhá málokdy.

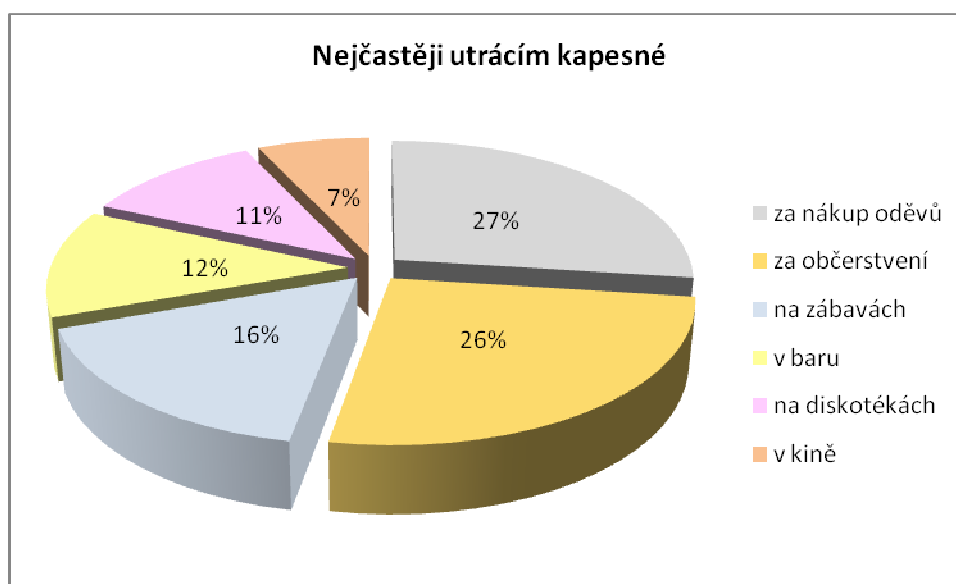
Graf 4.13 (k otázce č.13) : Měsíční výše kapesného (v Kč)

Zdroj: vlastní výzkum

V otázce číslo 13 „Uveďte, jakou výši kapesného dostáváte měsíčně od rodičů“, bylo z odpovědí respondentů zjištěno, že výše kapesného je velmi různorodá, od 0 až do částky 2000,-Kč. Z celkového počtu 170 respondentů (100%), 14 respondentů (8%) otázku nezodpovědělo. Výše kapesného ostatních respondentů byla pro přehlednost rozdělena do kategorií po 200,-Kč. 22 respondentů (16%) na tuto otázku neodpovědělo, 14 respondentů uvedlo, že kapesné pravidelně nedostává a pokud něco potřebují, rodiče jim na to dají peníze. 30 respondentů (22%) dostává kapesné ve výši 50-200 Kč, 28 respondentů (21%) uvádí, že dostává kapesné ve výši 201-400 Kč, výše kapesného 29 respondentů (22%) dosahuje výše 401-600 Kč, 7 respondentů (5%) má kapesné 601-800 Kč, 13 respondentů (10%) má kapesné ve výši 801-1000 Kč, 4 respondentů (3%) mají kapesné 1001-1200 Kč, 2 respondentů (1%) dostávají kapesné 1201-1400 Kč, 6 respondentů (4%) má kapesné 1401-1600 Kč, 3 respondentů (2%) mají kapesné 1601-1800 Kč a 12 respondentů (9%) dosahuje kapesného od 1801-2000 Kč.

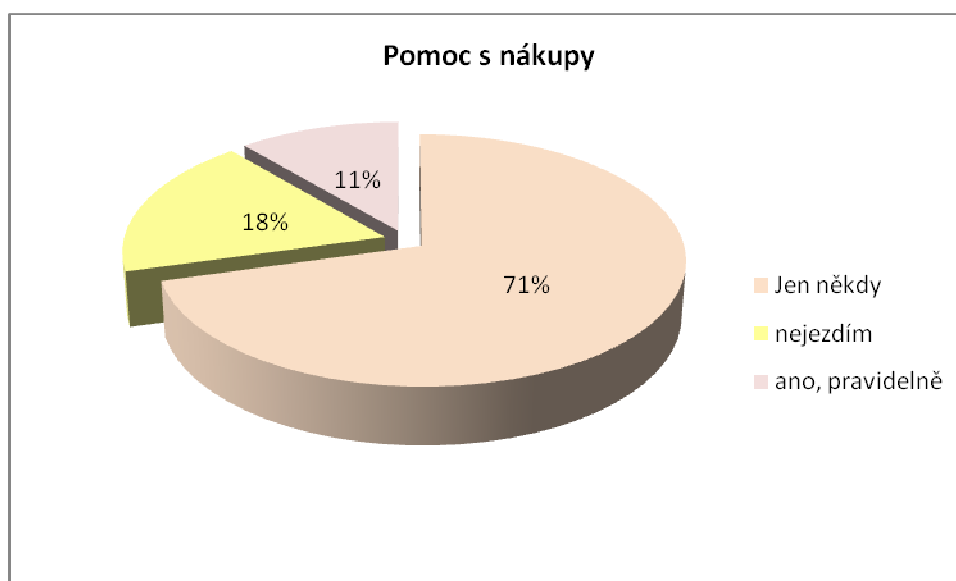
Graf 4.14 (k otázce č.14) : Útrata respondentů (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka číslo 14 „Kde své peníze nejčastěji utrácíte a za co“? V této otázce mohli respondenti řadit varianty od nejfrekventovanější po nejméně častou. Z celkového počtu 170 respondentů (100%), uvedlo 46 respondentů (27%), že své peníze nejčastěji utrácí za nákup oděvů. Jako druhá nejčastější varianta byla 44 respondenty (26%) označena varianta útraty za občerstvení, 28 respondentů (16%) utrácí své kapesné nejčastěji na zábavách a 21 respondentů (12%) utrácí nejčastěji v barech. Dle četnosti se na předposledním místě umístilo utrácení na diskotékách a na posledním místě s hlasy 12 respondentů (7%) bylo uvedeno utrácení kapesného za kino.

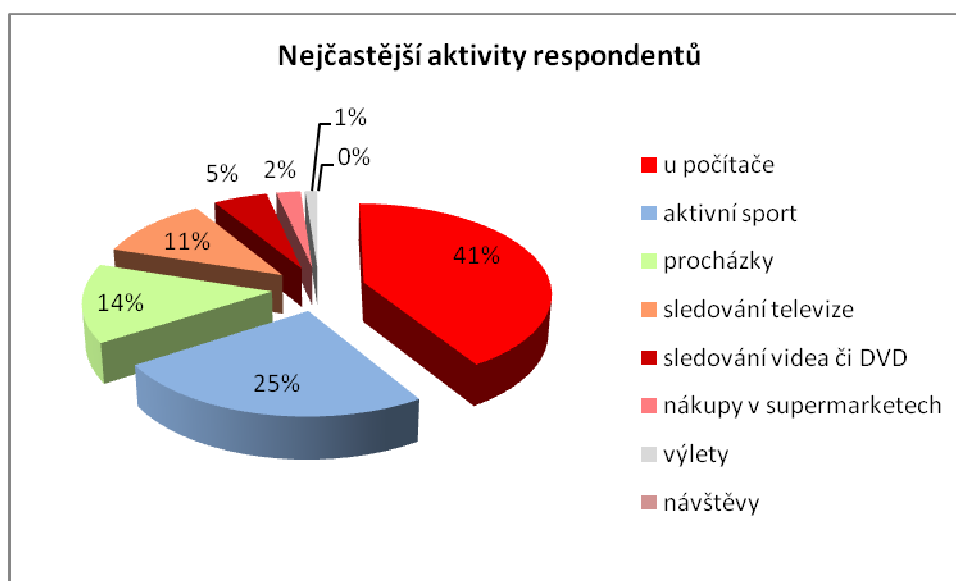
Graf 4.15 (k otázce č.15) : Pomoc rodičům s nákupy (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 15 „Jezdíte s rodiči na nákupy?“ uvedlo 120 respondentů (71%), že se účastní nákupů s rodiči jen někdy, 31 respondentů (18%) připustilo, že nákupy s rodiči neobstarávají a 19 respondentů (11%) uvedlo, že nákupy s rodiči zajišťují pravidelně.

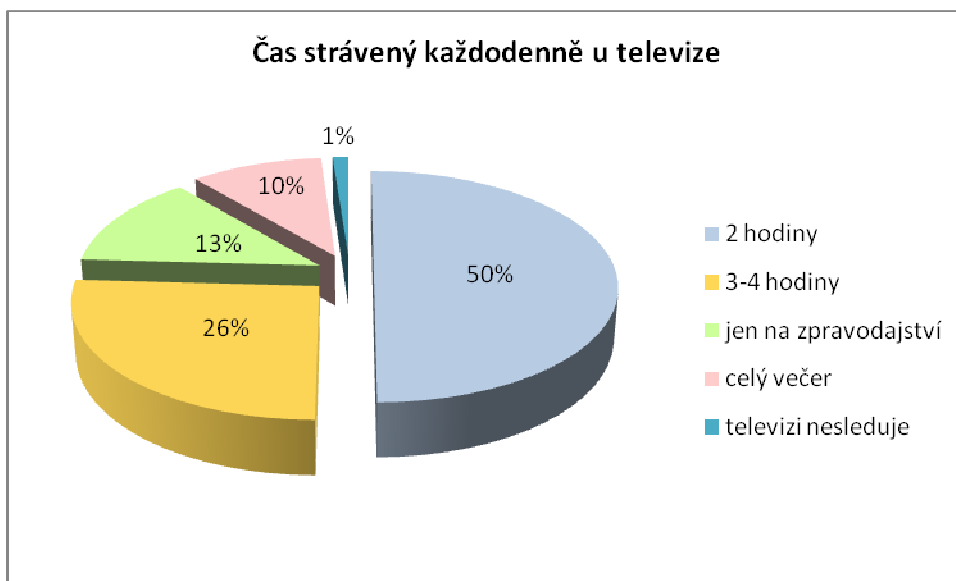
Graf 4.16 (k otázce č.16) : Nejfrekventovanější volnočasové aktivity (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 16 „*Jak trávíte svůj volný čas?*“ V této otázce měli respondenti dle vlastní úvahy seřadit činnosti od nejfrekventovanější po nejméně častou. Nejčastější činností bylo počtem 70 respondentů (41%) označeno trávení volného času u počítače, další činností s největší frekvencí byly 42 respondenty (25%) uvedeny sportovní aktivity, na třetím místě v pořadí četnosti byly uvedeny 24 respondenty (14%) procházky, sledování televize bylo označeno jako nejčastější činnost 19 respondenty (11%), jako další pořadí bylo vyhodnoceno 9 respondenty (5%) sledování videa a DVD, na předposledním místě byly 4 respondenty (2%) uvedeny nákupy v supermarketech a jako nejméně četná činnost byly 2 respondenty (1%) uvedeny výlety. Aktivity označené v odstínech červené, tedy čas trávený u počítače 41%, sledováním televize 11%, sledování filmů z videa či DVD 5%, v celkovém součtu 57%, zobrazují neefektivní využití volného času.

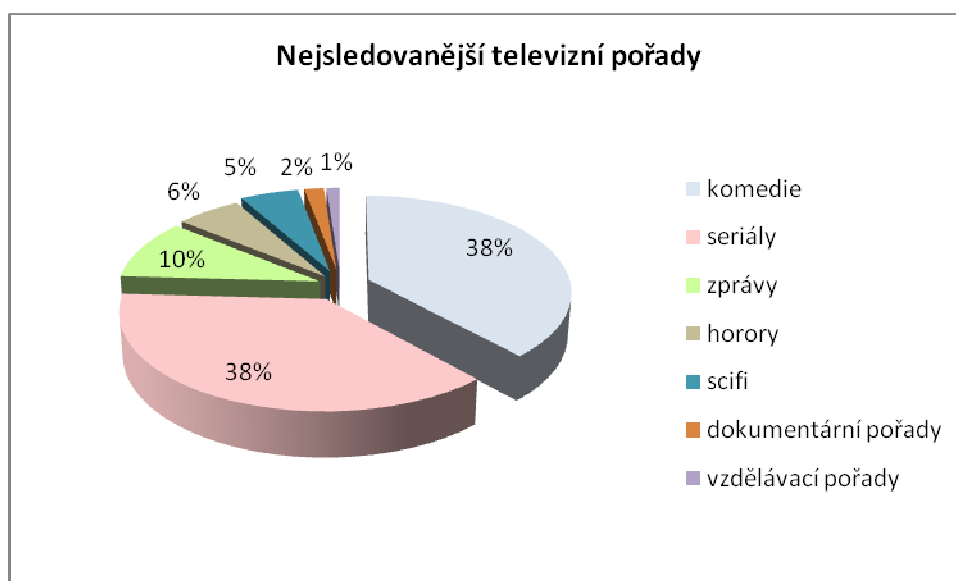
Graf 4.17 (k otázce č.17) : Množství času strávené každý den u televize (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 17 „Kolik času denně trávíte u televize?“, největší množství, 85 respondentů (50%), uvedlo, že tráví u televize 2 hodiny denně. Druhý nejvyšší počet, 44 respondentů (26%) tráví u televize 3-4 hodiny denně, 22 respondentů (13%) uvedlo, že sledují jen zpravodajství a 17 respondentů (10%) uvedlo, že sledují televizi celý večer. 2 respondenti (1%) televizi nesledují vůbec.

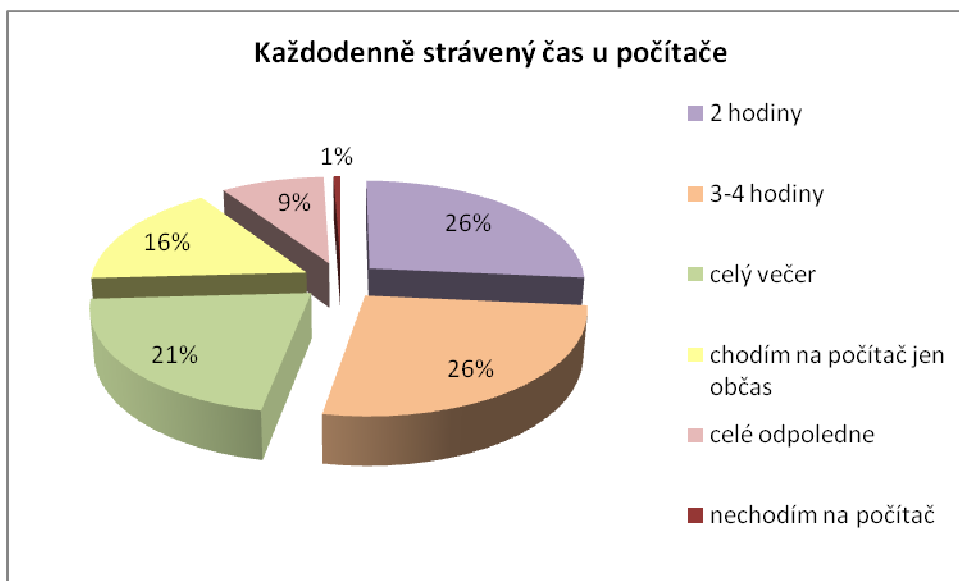
Graf 4.18 (k otázce č. 18) : Nejsledovanější programové žánry (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 18 „Co v televizi nejčastěji sledujete?“ U této otázky měli možnost respondenti seřadit televizní programy dle sledovanosti a žánru od nejfrekventovanějšího po nejméně sledovaný. Z celkového počtu 170 respondentů (100%) uvedlo 65 respondentů (38%), že se nejčastěji dívají na komedie. Na druhé pozici sledovanosti uvedlo 64 respondentů (38%) seriály. Na třetí pozici se s hlasy 17 respondentů (10%) umístilo sledování zpráv. Horory uvedlo jako nejsledovanější program 10 respondentů (6%) a sci-fi ustanovili jako svůj nejsledovanější program 3 respondenti (2%). Na posledních dvou místech se dle oblíbenosti a četnosti sledování umístily dokumentární pořady, které jako nejsledovanější označili pouze 3 respondenti (2%) a vzdělávací pořady, které jako nejčastěji sledované označili jen 2 respondenti (1%).

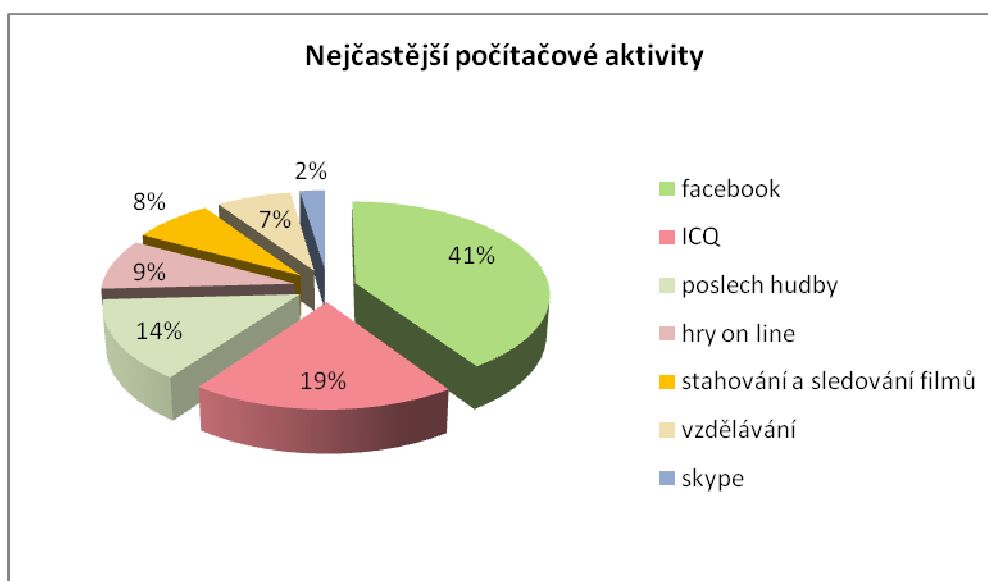
Graf 4.19 (k otázce č.19) : Čas strávený u počítače (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 19, „Kolik času denně trávíte u počítače?“ z celkového počtu 170 (100%) respondentů, uvedlo 45 respondentů (26%), že tráví u počítače každý den 2 hodiny a 45 respondentů (26%) uvedlo, že tráví u počítače 3-4 hodiny. 36 respondentů (21%) tráví u počítače celý večer a 15 respondentů (9%) celé odpoledne. 28 respondentů (16%) na počítač chodí jen občas a jen 1 respondent (1%) uvedl, že nechodí na počítač vůbec.

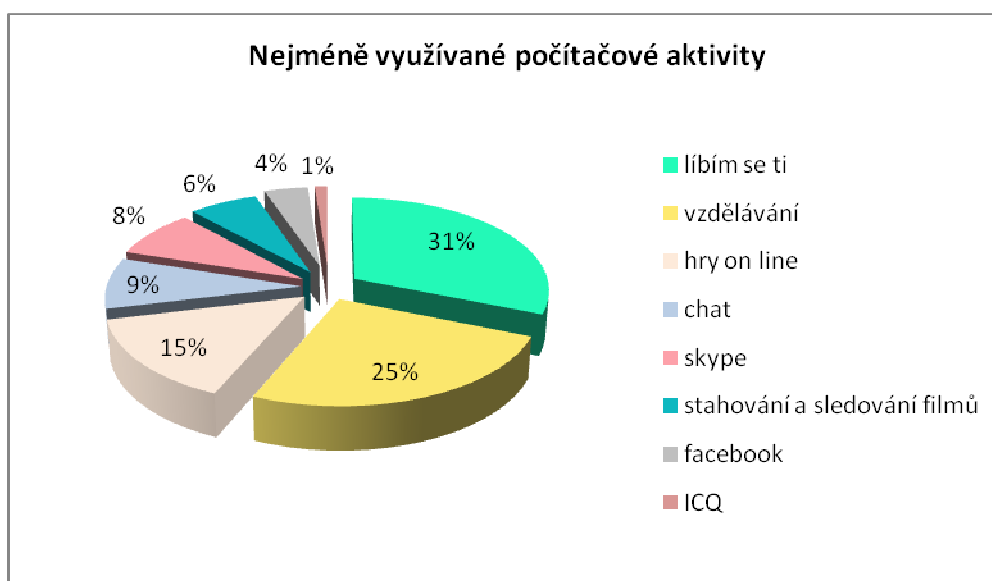
Graf 4.20 (k otázce č.20) : Počítačové aktivity provozované nejčastěji (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Cílem otázky číslo 20 „*Jakou činností se u počítače zabýváte?*“, bylo zjistit, zda respondenti velké množství času, jenž tráví u počítače, jak uvedli v odpovědích na otázku č. 19, využívají efektivně. Z devíti možností odpovědí na tuto otázku, vybralo z celkového počtu 170 (100%) respondentů 69 respondentů (41%) odpověď, že nejčastěji navštěvují webové stránky facebook, na ICQ tráví volné chvíle nejčastěji 33 respondentů (19%), 24 respondentů (14%) nejčastěji u počítače poslouchá hudbu, 15 respondentů (9%) nejčastěji hraje hry on-line, 13 respondentů (8%) uvedlo jako nejfrekventovanější činnost u počítače stahování a sledování filmů. Pouze 12 respondentů (7%) uvedlo jako nejčastější činnost u počítače vzdělávání a nejméně, 4 respondenty (2%) byl uvedeno jako nejoblíbenější využívání skypu.

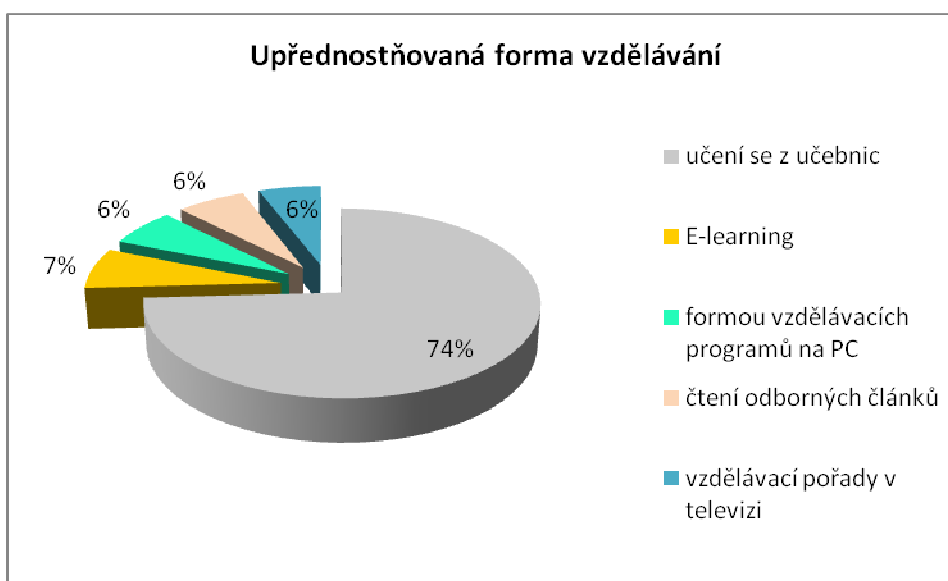
Graf 4.21 (k otázce č.20) : Počítačové aktivity využívané nejméně (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Nejméně častou počítačovou aktivitou bylo hlasy 53 respondentů (31%) označeno líbím se ti. Na druhou pozici vybralo 43 respondentů (25%) jako nejméně využívané vzdělávání, další pozici jako třetí nejméně využívané byly 25 respondenty (15%) uvedeny hry on-line, 15 respondentů (9%) označilo jako nejméně využívaný chat, 14 respondentů (8%) nejméně využívá skype, filmy z internetu stahuje nejméně často 11 respondentů (6%). Pouze 7 respondentů (4%) označily jako nejméně využívaný facebook a 2 respondenti (1%) ICQ.

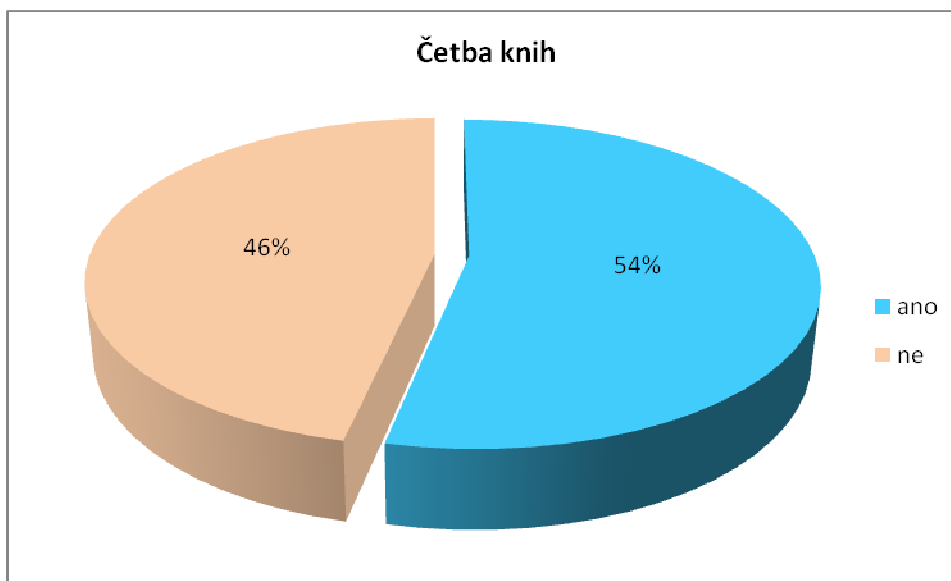
Graf 4.22 (k otázce č.21) : Nejčastěji využívaná forma vzdělávání (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

V odpovědi na otázku číslo 21 „*Jakou formu vzdělávání upřednostňujete?*“, z pěti možností výběru, uvedlo 170 respondentů takto: 126 respondentů (74%) využívá ke vzdělávání klasickou formu učení z učebnice, 12 respondentů (7%) využívá k učení formu E-learningu, 11 respondentů (6%) se vzdělává pomocí počítačových výukových programů, 11 respondentů (6%) využívá k rozšiřování svých obzorů čtení odborných článků a nejméně jsou ke vzdělávání využívány naučné televizní pořady, které uvedlo 10 respondentů (6%).

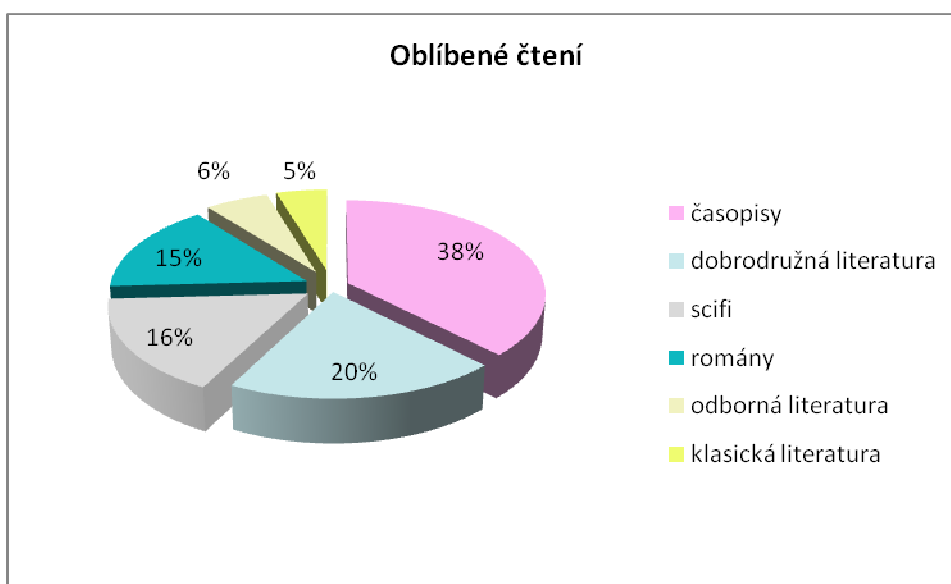
Graf 4.23 (k otázce č.22) : Četba knih (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 22 „*Čtete knihy?*“ odpovědělo 91 respondentů (54%), že knihy čte a 79 respondentů (46%), odpovědělo, že knihy nečte.

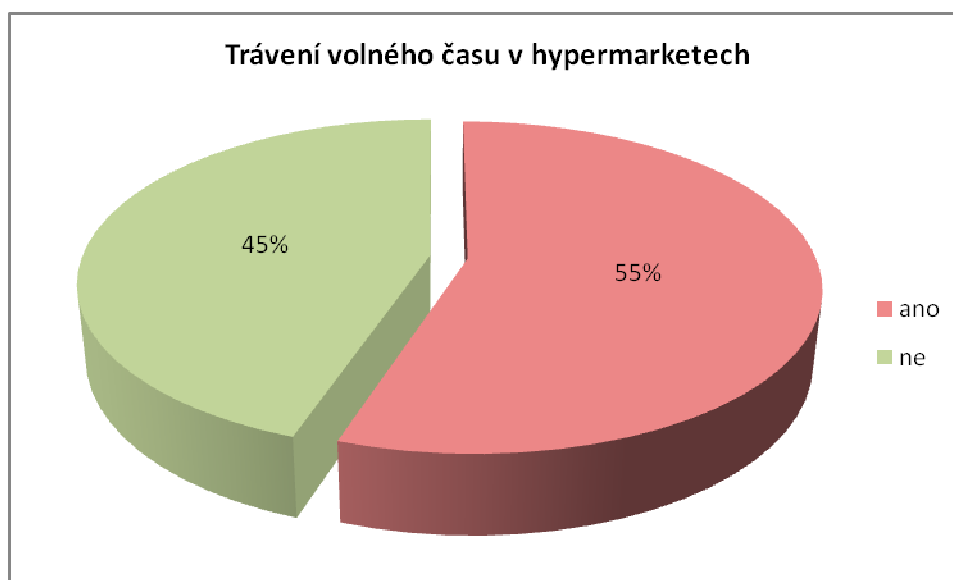
Graf 4.24 (k otázce č.23) : Oblíbené čtení (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 23 „*Jaký druh literatury upřednostňujete?*“ odpovědělo 64 respondentů (38%), že čtou jen časopisy, 34 respondentů (20%) má v oblíbenosti dobrodružnou literaturu, 28 respondentů (16%) se specializuje na sci-fi žánr a 26 respondentů (15%) upřednostňuje romány. Na posledních dvou místech oblíbenosti bylo zařazeno 10 respondentů (6%) studium odborné literatury a 8 respondentů (5%) čtení klasické literatury.

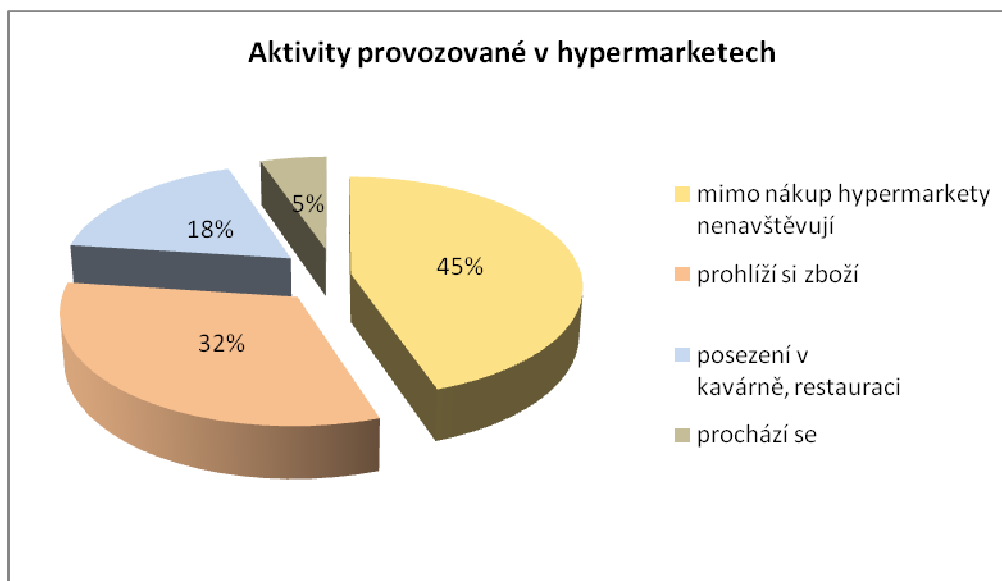
Graf 4.25 (k otázce č.24) : Trávení volného času v hypermarketech mimo nutné nákupy (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Z odpovědí na otázku číslo 24 „Chodíte do nákupních středisek a hypermarketů, i když nepotřebujete nic nakoupit?“ bylo zjištěno, že 94 respondentů (55%) z celkového počtu dotázaných tráví svůj volný čas v hypermarketech, 76 respondentů (45%) uvedlo, že do těchto středisek chodí jen nakupovat. V další otázce č. 25, se proto zabývám činností, kterou respondenti v těchto prostorách konají.

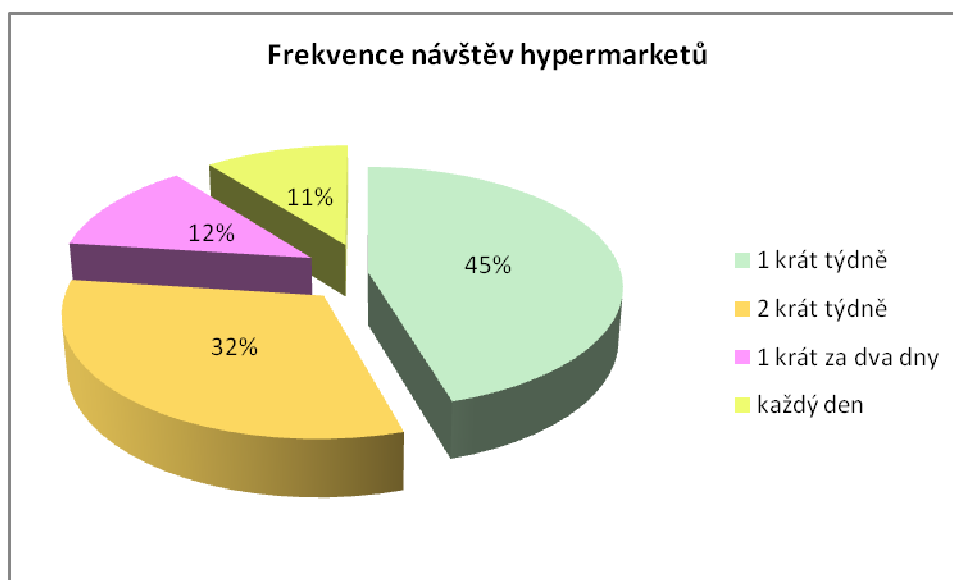
Graf 4.26 (k otázce č.25) : Nejčastější činnost v hypermarketech (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Otázku číslo 25 „Co v hypermarketech nejčastěji děláte, pokud nenakupujete?“, z celkového počtu 170 respondentů (100%) zodpovídalo jen 94 respondentů (55%), kteří v předchozí otázce č. 24 odpověděli, že v hypermarketech tráví čas i mimo nákupy. Z výběru čtyř nabízených variant, označilo 55 respondentů (32%) za svou nejčastější činnost prováděnou v těchto střediscích prohlížení zboží, 30 respondentů (18%) uvedlo, že v těchto objektech vyhledávají posezení v kavárnách či restauracích a 9 respondentů (5%) využívá prostory hypermarketů k procházkám.

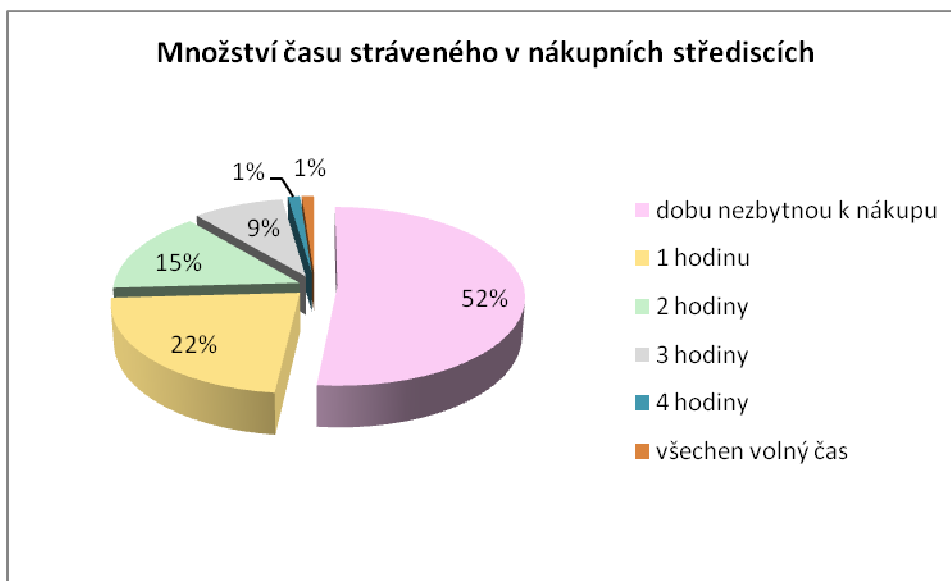
Graf 4.27 (k otázce č.26): Frekvence pobytu v nákupních střediscích a supermarketech (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Odovědi na otázku číslo 26 „*Jak často do nákupních středisek a supermarketů chodíte?*“ vypovídají o frekvenci návštěv hypermarketů. Z celkového počtu 170 respondentů, uvedlo 77 respondentů (45%), že navštěvují tato střediska 1 krát týdně. 54 respondentů (32%) chodí do těchto objektů 2 krát týdně, 21 respondentů (12%) uvedlo, že pobývají v těchto prostorách 1 krát za dva dny a 18 respondentů (11%) zde tráví každý den.

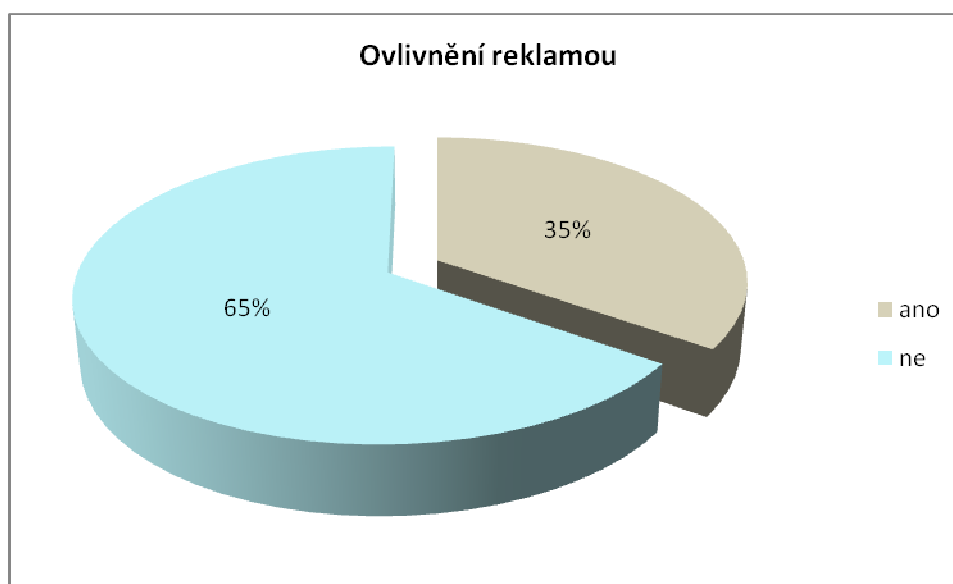
Graf 4.28 (k otázce č.27) : Čas strávený v nákupních střediscích (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

V otázce číslo 27 „*Jak dlouhou dobu v těchto střediscích trávíte?*“, měli respondenti vybrat a zakroužkovat vhodnou odpověď dle uvedených možností a vybrali takto: 88 respondentů (52%) uvedlo, že tráví v střediscích jen dobu nezbytnou k nákupu. 1 hodinu denně zde stráví, jak uvedlo 38 respondentů (22%), 25 respondentů (15%) zde pobývá 2 hodiny denně, 15 respondentů (9%) uvedlo, že jsou denně v supermarketech 3 hodiny denně, 2 respondenti (1%) tráví v těchto prostorech 4 hodiny denně a 2 respondenti (1%) odpověděli, že zde tráví všechny volný čas.

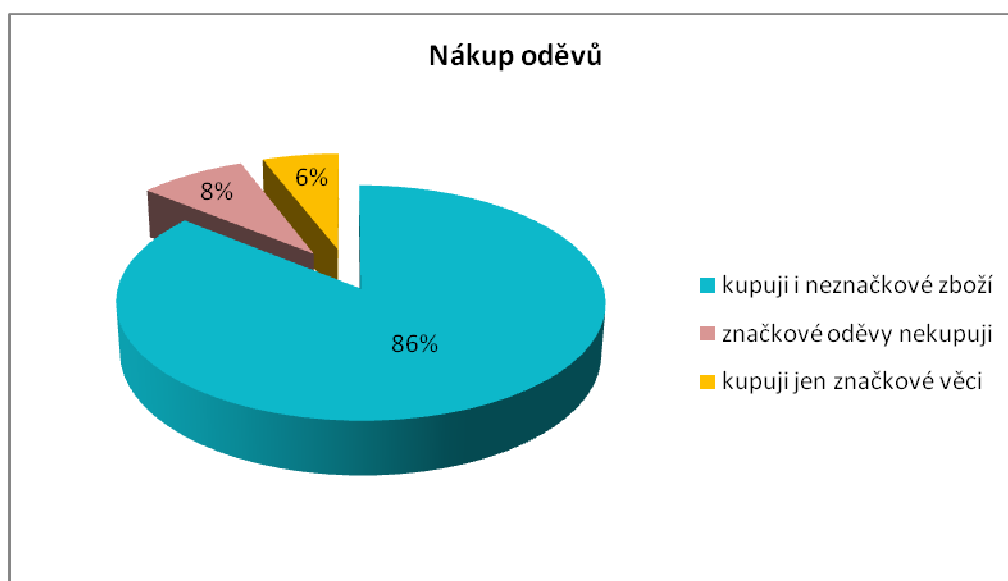
Graf 4.29 (k otázce č.28) : Ovlivnění reklamou (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 28 „Ovlivňuje reklama Váš nákup?“, odpovědělo 59 respondentů (35%), že jsou reklamou ovlivněni, 111 respondentů (65%) se reklamou necítí být dotčeni.

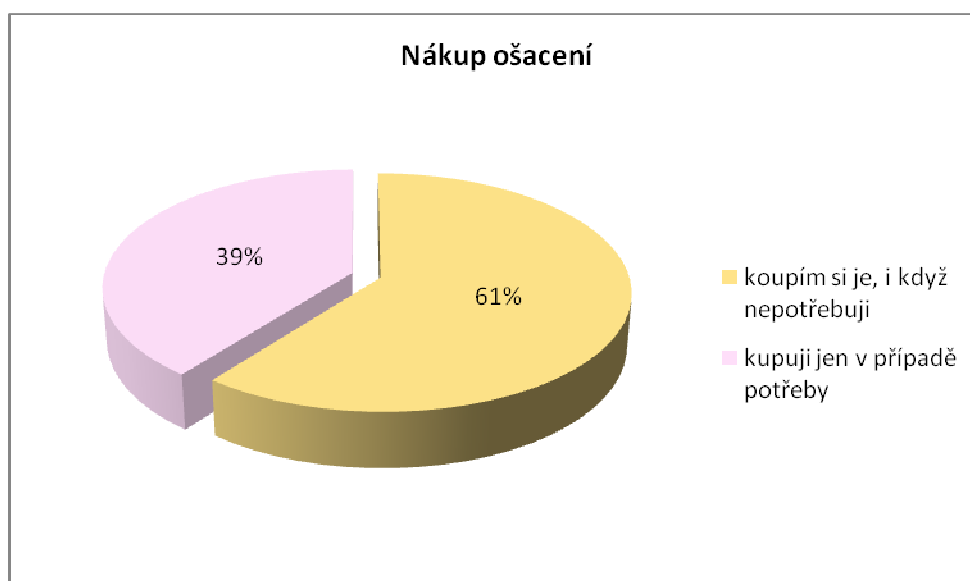
Graf 4.30 (k otázce č.29) : Nákup značkových či neznačkových oděvů (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 29 „Kupujete si vždy značkové oděvy?“, odpovědělo 146 respondentů (86%), že kupuje značkové i neznačkové zboží, 14 respondentů (8%) uvedlo, že značkové oděvy nekupuje a 10 respondentů (6%) kupuje pouze značkové věci.

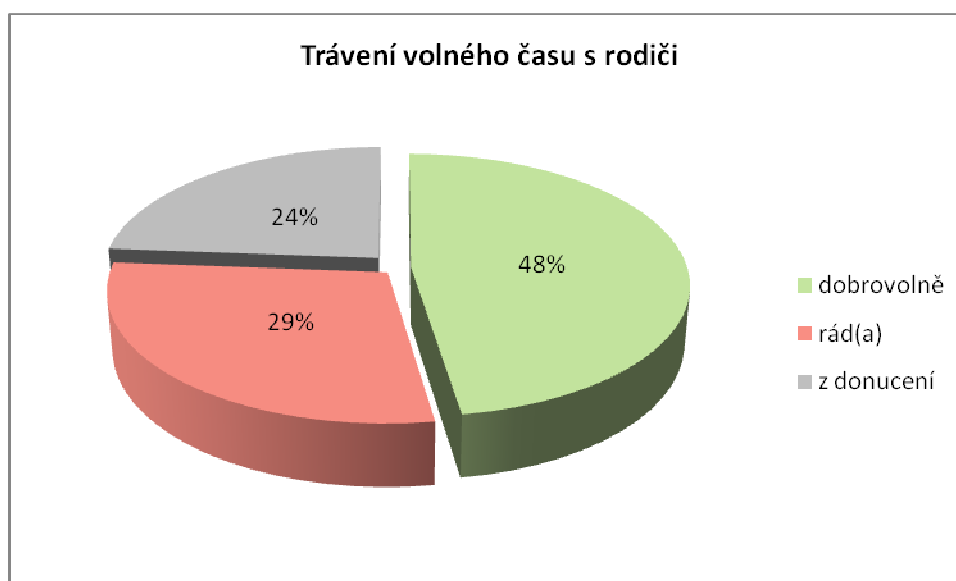
Graf 4.31 (k otázce č.30) : Trávení volného času s rodiči (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 30 „Nakupujete ošacení vždy jen v případě potřeby?“, odpovědělo 103 respondentů (61%), že nakupuje ošacení, i když jej nepotřebuje a 67 respondentů (39%) nakupuje jen v případě potřeby.

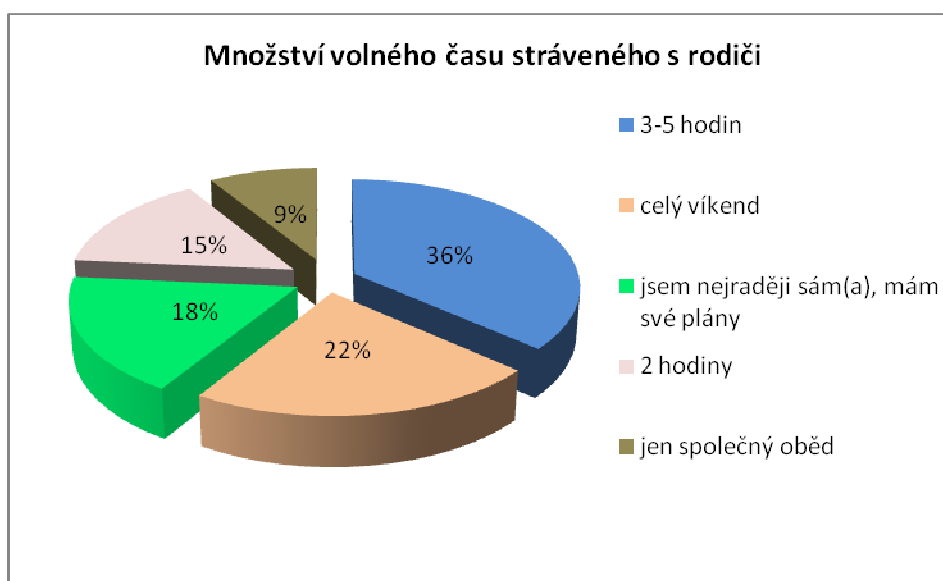
Graf 4.32 (k otázce č.31) : Dobrovolnost trávení volného času s rodiči (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 31 „*Volný čas trávím s rodiči*“ odpovědělo 78 respondentů (48%), že tráví čas s rodiči dobrovolně a 47 respondentů (29%) uvedlo, že tráví svůj volný čas s rodiči rádi. Naopak 39 respondentů (24%) tráví čas s rodiči z donucení.

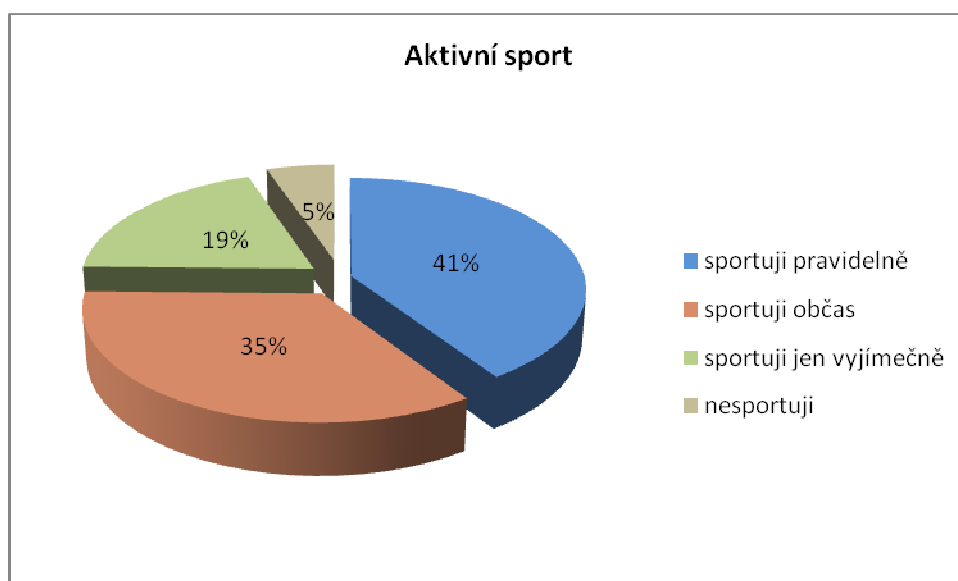
Graf 4.33 (k otázce č.32) : Množství volného času stráveného s rodiči (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Odpověďmi na otázku číslo 32 „*Kolik času o víkendu trávíte s rodiči?*“, bylo zjištěno, že pouze 38 respondentů (22%) z celkového počtu 170 (100%) respondentů tráví víkendy společnou činností s rodiči. Naopak 30 respondentů (18%) uvádí, že víkendy s rodiči netráví a jsou nejraději sami, protože mají své plány. 2 hodiny z celého víkendu tráví společně s rodinou 25 respondentů (15%) a 3-5 hodin je s rodiči 62 respondentů (22%). 15 respondentů (9%) s rodiči o víkendech pouze obědvá.

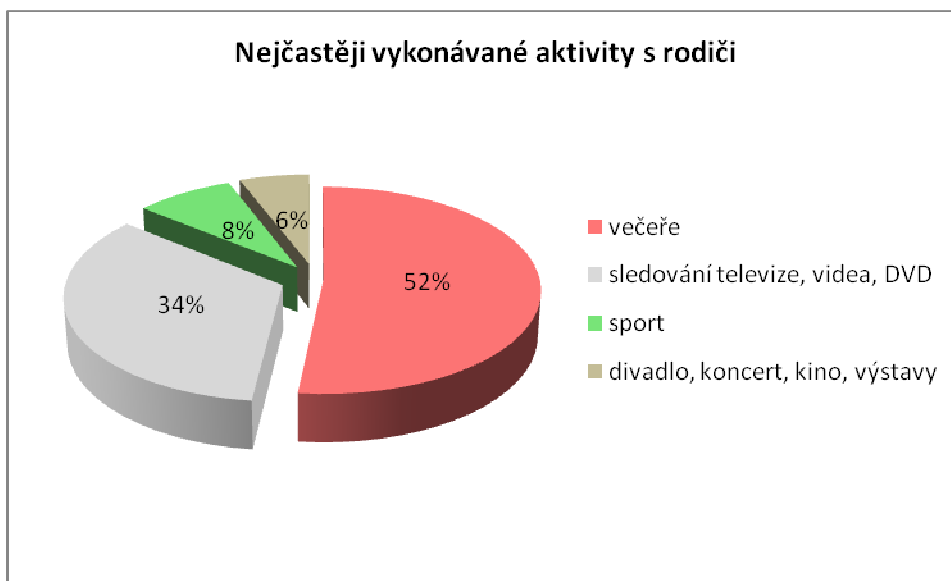
Graf 4.34 (k otázce č.33) : Aktivní sportování (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

V otázce číslo 33 „*Sportujete aktivně?*“, měli respondenti zakroužkovat vhodnou variantu odpovědi. Z celkového počtu 170 (100%) respondentů, uvedlo 69 respondentů (41%), že sportuje pravidelně, 59 (35%) respondentů uvedlo, že sportuje jen občas, 33 respondentů (19%) sportuje výjimečně a 9 respondentů (5%) nesportuje vůbec.

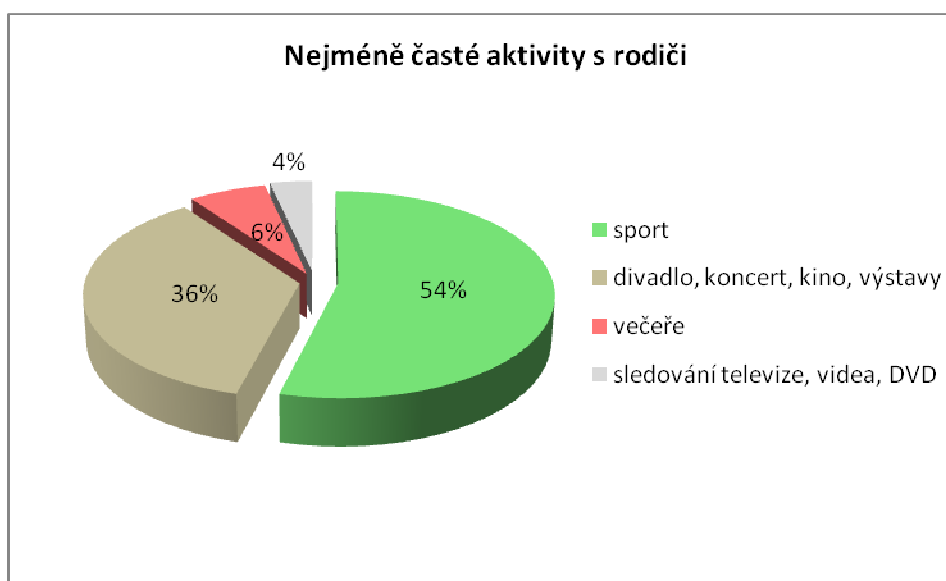
Graf 4.35 (k otázce č.34) : Nejčastěji vykonávané aktivity společně s rodiči (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Na otázku číslo 34 „Které z těchto aktivit vykonáváte společně s rodiči nejčastěji?“ seřadili respondenti uvedené činnosti dle frekventovanosti takto: jako nejfrekventovanější činnost označilo 88 respondentů (52%) společnou večeři s rodiči, 58 respondentů (34%) se nejčastěji s rodiči dívá na televizi, video, či DVD, 14 respondentů (8%) spolu s rodiči nejčastěji aktivně sportuje, 10 respondentů (6%) nejčastěji tráví s rodiči čas při kulturních akcích v divadlech, kině, koncertech či výstavách.

Graf 4.36 (k otázce č.34) : Nejméně časté aktivity vykonávané s rodiči (v %)

Zdroj: vlastní výzkum

Ze škálovacích odpovědí na otázku č. 34 bylo zjištěno, že 92 respondentů (54%) uvedlo sport jako nejméně prováděnou činnost s rodiči, 61 respondentů (36%) nejméně chodí s rodiči na kulturní akce, 11 respondentů (6%) nejméně často s rodiči večeří a 6 respondentů (4%) uvedlo, že nejméně často sledují s rodiči televizi, video, či DVD.

5. Diskuse

Jak uvádí Prudký⁵⁵, období pubescence a adolescence je vedeno snahou prosazení, sebereflexe v očích jiných a uznání, respekt vůči osobě dítěte. Důsledkem toho dochází k prudkým reakcím, zjednodušujícím soudům a postojům provázeným nejistotou s odporem ke změně.

Jak uvádí Kraus⁵⁶, velmi významným aspektem při utváření osobnosti mladého člověka a jeho pozitivní socializaci, je kvalitní trávení volného času a jeho naplňování vhodnými aktivitami. S tímto názorem plně souhlasím a domnívám se, že životní způsob dětí a mládeže a tím i budoucích generací je nutné včas pozitivně nasměrovat. Využívání volného času, které postupně vytváří charakter člověka, má velký vliv na budoucnost celé země. Nejdůležitější úlohu mají v této oblasti rodiče. Děti se od malička učí nápodobou a přejímají od dospělých, převážně od rodičů hodnoty a chování.

Z tohoto důvodu jsem se ve své práci zaměřila na vymoženosti moderní doby a na otázky z oblasti rodiny, výživy, zájmů, vzdělání, chování, volného času. V následujících odstavcích uvádím výsledky zjištěné z prováděného výzkumu. Odpovědi na otázku číslo 9, ukazují nejvíce preferované hodnoty dětí a mládeže (graf 9). Nadpoloviční většina respondentů si uvědomuje potřebu vzdělání v současné rozvinuté ekonomické společnosti. Druhý nejvyšší počet respondentů považuje za nejdůležitější své kamarády, na třetím místě byla uváděna důležitost rodiny, dále pak sport, zdraví, přítel/kyně a počítač. Otázkou číslo 5 jsem chtěla zjistit, zda se respondenti pravidelně stravují. Z odpovědí vyplynulo, že celých 31% respondentů si v poledne místo oběda kupuje něco k jídlu, nebo obědvá až po návratu domů a 3 % respondentů neobědvá vůbec (graf 5). Následkem nesprávné životosprávy může dojít k poškození zdraví a při nedostatku pohybu i ke vzniku obezity.

Další zkoumanou oblastí byly vztahy v rodině, kde jsem z odpovědí na otázku číslo 12 zjistila, že více než polovina dotázaných pomáhá rodičům s domácími pracemi

⁵⁵ PRUDKÝ, L. Hodnoty a normy v české společnosti – stav a vývoj v posledních letech. cit.45 . s. 14.

⁵⁶ KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. cit. 5, s. 21 - 50.

jen občas a 19% respondentů nepomáhá vůbec (graf 12). Stejně je tomu s pomocí při nákupu, jichž se 71% respondentů účastní jen občas (graf 15). Otázka číslo 31 rozebírá dobrovolnost trávení volného času spolu s rodiči. Zde uvedlo 24% respondentů, že tráví svůj volný čas s rodiči nedobrovolně, či z donucení a 77% respondentů tráví s rodiči volný čas rádo a dobrovolně (graf 32).

Na rozdíl od potěšujícího počtu respondentů, kteří v odpovědích na otázku 31 uvádějí, že tráví čas společně s rodiči dobrovolně, je alarmující informace, že i přes dobrovolnost tráví děti s rodiči velmi málo času. Z otázky číslo 32 vyplývá, že 42% respondentů stráví s rodiči z celého víkendu maximálně 2 hodiny, nebo jen dobu oběda (graf 33). Podstatná je také informace vyplývající z odpovědí na otázku číslo 34 (graf 35), kde je pro 52% respondentů nejčastější aktivitou vykonávanou společně s rodiči večeře, na druhém místě uvedlo 34% respondentů, že jejich nejčastější společnou činností s rodiči je sledování televize, videa či DVD a na posledních dvou místech se dle vyjádření 14% respondentů, jako nejméně často vykonávané aktivity s rodiči, nachází sport a kulturní vyžití (graf 35).

Dle Krause⁵⁷, je hodnotová orientace člověka utvářena na základě aktivit jedince v souladu s jeho životními podmínkami a je důležitým ukazatelem životního způsobu. V důsledku sníženého zájmu o volný čas mladé generace, dochází k nárůstu negativních společenských jevů.. Problém zahálení dětí a mládeže ve věku od 13-19 let, vidím v nedostatku času tráveného spolu s rodiči a vzniklým nedostatkem kladných vzorů pro děti a mládež. Děti nemají možnost pozorovat rodiče při řešení různých životních situací a svou pozornost zaměřují na party kamarádů, u kterých čerpají inspiraci pro aktivity i budoucí chování. Děti předškolního věku si přinesou občas ze školky nějaké to sprosté slovo. Děti staršího školního věku, tedy druhého stupně základních škol a středních škol se snaží kamarádům imponovat a hledají u nich pro své chování podporu. V partě se děti a mládež naučí kouřit, pít alkohol, občas zalhat, vyhnout se školním povinnostem, či „pozlobit“ kamaráda. Pokud správně funguje komunikace mezi školou a rodinou, a rodiči a dítětem, podaří se uvést problémové

⁵⁷ KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. cit. 5, s. 21 - 50.

chování včas a bez větších následků do pořádku. V případě neúplné, nefunkční rodiny nebo u plně vytížených rodičů, například pracujících v soukromých firmách, směnném provozu, u rodičů vykonávajících více zaměstnání současně, či vzdělávajících se, je situace složitější. Vysoká zaměstnanost rodičů způsobuje, že často neví, co jejich děti dělají a kde se zrovna nacházejí.

Jak se shodují Sak s Krausem⁵⁸, u dětí a mládeže dochází ke kumulaci určitých činností prováděných ve volném čase do konkrétních časových úseků, hovoří se zde o tzv. vlnovitém efektu aktivit provozovaných v určitých časech či dnech. S největší frekvencí však převažují především sledování televize a poslech rozhlasu. Tento názor potvrzují i odpovědi respondentů na následující otázky. V otázce číslo 16 uvedli respondenti jako nejfrekventovanější, činnost u počítače a spolu se sledováním televize, videa a DVD se těmito činnostmi nejčastěji zabavuje 57% respondentů z celkového počtu 170 (100%) respondentů. U počítače tráví 52%, tedy více než polovina respondentů každodenně 2-4 hodiny (graf 19). Mezi nejčastější činnosti u počítače byly u 60 % respondentů zařazeny facebook a ICQ. Jen 7% dotázaných uvedlo, že se za využití počítače nejčastěji vzdělávají (graf 20). Otázka číslo 17 měla objasnit, kolik času respondenti tráví každodenně u televize. Více než ¾ respondentů tráví každý den u televize 2-4 hodiny (graf 17). Jako nejčastěji sledované programové žánry v otázce číslo 18, označilo 38% respondentů komedie, na druhém místě ve sledovanosti byly 38% respondenty uvedeny seriály. V televizi vysílané dokumentární a vzdělávací pořady jsou nejčastěji sledované jen 3% respondentů (graf 18).

Dříve hledaly skupinky dětí zábavu na hřišti, či v přírodě. Dnes jsou místy, kde si lze s kamarády posedět, popovídat, či jen tak bloumat, velká obchodní centra. Z otázek číslo 24–27 (grafy 25-28) vyplynulo, že dalším frekventovaným místem, kde mládež tráví svůj volný čas, jsou hypermarkety a nákupní střediska a to i přes to, že v otázce číslo 28 tvrdí více jak polovina respondentů, že není ovlivněno reklamou (graf 29). Více než polovina respondentů, chodí do nákupních středisek, i když nepotřebují nakupovat a více než polovina respondentů tam chodí minimálně 2 krát týdně. V těchto střediscích tráví 48 % respondentů čas v rozmezí od 1 hodiny až do veškerého strávení

⁵⁸ KRAUS, B. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. cit. 5, s. 49, s. 50.

volného času a jejich nejčastější volnočasovou náplní je prohlížení zboží a procházky po nákupních prostorách (graf 30).

V dřívější době se velkou částí na výchově dětí a mládeže podílela různá sdružení a organizace. V otázkách číslo 10 a číslo 11 jsem se tedy zajímala, zda respondenti navštěvují nějaké organizované činnosti. Více než polovina dotazovaných uvedlo, že nenavštěvuje žádné kroužky (graf 10). Zbývající respondenti upřesnili zájmovou činnost takto: 20% respondentů se aktivně účastní kolektivních míčových her, 6% respondentů hraje na hudební nástroj, 6% respondentů se věnuje tanci, 4% respondentů cvičí, 4% respondentů rozvíjí své výtvarné schopnosti v umělecké škole a 2% respondentů jezdí na koni a 2% respondentů se věnují motokrosu (graf 11).

Pelikán⁵⁹ se domnívá, že mnozí rodiče nahrazují chybějící kontakt dětem drahými dárky, možností sledovat televizi, či hrát hry na počítači. Otázkou číslo 13 jsem zjišťovala výši měsíčního kapesného respondentů. Tato se pohybuje v rozmezí od 0 Kč do 2000 Kč. Nejčastěji se vyskytující výše kapesného je v rozmezí od 50 Kč až do 600 Kč, které dostává více než 60% respondentů, 10 % respondentů má kapesné od 801 Kč až 1000 Kč a 9% respondentů dostává kapesné ve výši 1801 Kč až 2000 Kč. Domnívám se, že výše kapesného hodně ovlivňuje trávení volného času. Děti s malým kapesným mohou těžko navštěvovat bary, kavárny či provozovny rychlého občerstvení. V otázce číslo 14 jsem se dotazovala, kde a za co, mládež své peníze utrací. Z odpovědí je patrné, že více než polovina respondentů utrací nejčastěji za nákup oděvů a za občerstvení. Třetí nejčastější útratou je dle respondentů na zábavách. Nejméně často utrací respondenti za kino a vůbec neutrací za divadlo. V otázce číslo 30 uvádí 61% respondentů, že si kupuje nové oděvy, i když je nepotřebuje (graf 31), což podle mého názoru svědčí o částečné marnivosti dětí a mládeže.

Velmi důležitou otázkou současnosti je vzdělávání, které se skládá z času vyučovacího a z domácí přípravy na vyučování. Bylo zjištěno, že všichni respondenti tráví ve škole čas v rozmezí od 6 do 8 hodin (graf 6). Přípravě na vyučování se věnuje více než polovina respondentů v rozmezí od půl hodiny do 1 hodiny denně. Celých 22% respondentů uvedlo, že se připravuje na vyučování 2 hodiny denně. Zarážející bylo

⁵⁹ PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. cit. 11, s. 27, s. 21.

zjištění, že 19% respondentů se nepřipravuje na vyučování vůbec nebo do 10 minut (graf 7). Jak uvádí Sak⁶⁰, možnosti vzdělávání rozšiřuje televizní vysílání, jehož prostřednictvím lze předávat nejnovější poznatky s vynikajícím didaktickým zpracováním velkému počtu diváků. Zároveň polemizuje o tom, zda jsou děti a mládež, či jejich rodinní příslušníci ochotni vyměnit sportovní přenos či reality show za vzdělávací pořad. V souvislosti s touto otázkou jsem zjišťovala, jak dospívající využívají moderní možnosti vzdělávání. Z odpovědí na otázku číslo 21 vyplynulo, že nejvíce využívanou formou vzdělávání zůstává i nadále učení se z učebnic, které využívá 74% respondentů z celkového počtu 170 (100%). Zbýlých 26% respondentů využívá možností internetového e-learningu, počítačových vzdělávacích programů, televizních vzdělávacích pořadů a čtení odborných článků. V otázce číslo 22, byla zjišťována záliba respondentů ve čtení literatury. 54% respondentů odpovědělo, že knihy čte a z tohoto důvodu jsem se zaměřila na nejoblíbenější druh literatury. Z odpovědí na otázku číslo 23 vyplynulo, že nejoblíbenější je literatura dobrodružná, druhá nejčastěji čtená literatura je sci-fi, na třetím místě v oblíbě jsou romány a mezi nejméně čtenou literaturu patří odborná a klasická literatura (graf 24).

Záměrem této práce bylo přivést veřejnost k zamyšlení nad hodnotami dětí a mládeže a nad možnostmi zamezení neefektivnímu trávení volného času. Z výše uvedených výsledků výzkumu jsem dospěla k závěru, že jsou využívány moderní technologie dětmi a mládeží především pro zábavu, a možnosti moderního vzdělávání zůstávají v tomto ohledu nedoceny.

Stanovená hypotéza H1 - „Děti i mládež tráví více jak polovinu svého volného času neefektivně“, byla potvrzena a hypotéza H2 – „Více jak polovina dětí staršího školního věku nechce trávit společně s rodiči svůj volný čas“, byla zamítnuta. Domnívám se, že cíle práce, zjistit volnočasové aktivity dětí a mládeže, jejich hodnoty a postoje, byly splněny.

⁶⁰ SAK, P., „et al“. Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputerizovaném světě. cit.4, s. 117 - 138.

6. Závěr

Rozvojem vědeckého pokroku dochází k rozšiřování technických prostředků, z nichž jsou lidé zaplavováni různorodými informacemi. Vzdělávání má za úkol pro společnost vychovávat dostatečné množství inteligentních mladých lidí, kteří získají náhled na souvislý obraz světa a budou schopni pochopit spletité vztahy ve společnosti a řešit konflikty mezi ideou solidarity a ideou tvrdé soutěže, tedy konflikty mravních zásad, idejí a svědomí. Samotné vzdělávání však ke splnění tohoto cíle nestačí. Nedostatek času rodičů tráveného s dětmi znemožňuje motivaci a kontrolu a umožňuje potomkům najít si vlastní zájmy a plnit volné chvíle činností dle vlastní libosti.

Z tohoto důvodu jsem se ve výzkumné části práce zaměřila na zjišťování vztahů v rodině, hodnot, zájmů, chování a trávení volného času dětí a mládeže. Z dotazníkového šetření provedeného u dětí a mládeže českobudějovických škol ve věku od 13-19 let, vyplynulo několik významných aspektů.

Po zpracování všech údajů uvedených v dotazníku jsem dospěla k závěru, že malé množství času trávené s rodiči je opravdu alarmující. Jak uvedli respondenti, tráví s rodiči jen minimální čas, většinou při obědech, večeřích, či u televize. V běžném pracovním týdnu je rodina plně zaměstnána povinnostmi, ale víkendy by měli být časem rodinné pohody, výletů, či jiných společných aktivit.

Neuvěřitelně silným pojátkem je v dnešní době počítač. Velké množství dětí a mládeže tráví volný čas v pohodlí domova, kde nahrazují osobní kontakt s kamarády komunikováním prostřednictvím webových stránek. Každá sebemenší událost či pocit je slovně popsán či fotograficky zachycen a dán na vědomí dalším uživatelům stránek, kteří jsou ochotni situaci hodnotit, komentovat, případně i poradit, jak se zachovat. Tito uživatelé si vytváří svět svých snů a ideálů, kde se navzájem hodnotí a konfrontují. Četnost uživatelů internetu a jimi vkládaná data způsobují, že i kdyby jedinec seděl celé dny u počítače, stejně by nestihl prohlédnout vše. Mladý člověk ve společnosti internetu ztrácí pojem o čase. Velmi módní, je prostřednictvím internetu vytváření skupin s názvem vyjadřujícím určitý názor. Nebezpečím tohoto jevu na webu je velmi rychlé

šíření. Žádnou výjimkou není ani situace, kdy dochází právě prostřednictvím webových stránek k realizování šikany vůči konkrétnímu jedinci.

V dotazníku jsem též zjišťovala, jak ovlivňuje děti a mládež a jejich postoje reklama. Více než polovina respondentů navštěvuje nákupní střediska i když nepotřebuje nic koupit, prochází se a prohlíží si zboží a přesto, že více než polovina respondentů uvedla, že není ovlivněna reklamou, celých 61 % respondentů nakupuje oděvy, i když je nepotřebuje. Nákup oděvů je s platbami za občerstvení nejčastější útratou dětí a mládeže z měsíčního kapesného. Rozsáhlá nákupní střediska nahradila dříve využívané klubovny a společenské místnosti. V hypermarketech se kromě běžných obchodů nachází velké množství cukráren, kaváren, barů a občůdků s rychlým občerstvením, které umožňují posezení s kamarády. Mládež zde stráví mnoho chvil, které by mohla využít ke sportu či procházkám v přírodě. Velké množství času promarní děti a mládež i u televize, kde se z uvedených odpovědí na první místo ve sledovanosti zařadilo sledování komedií a seriálů, které nejčastěji využívá více než polovina respondentů. Dále následují zprávy, horory, sci-fi a na posledním místě jsou s 3% sledovaností dokumentární a vzdělávací pořady.

V dřívější době při výchově spolupracovala s rodinou i školská zařízení. V současné době se výchovná úloha škol zúžila na výchovu v objektu školy a tato náročná úloha z větší části závisí jen na rodině. Dopady moderní doby a technizaci nelze zastavit, ale je nutné probouzet v dětech od malička zájem o různé tvořivé a pohybové činnosti, které by je zaměstnávaly, aby netrpěly nudou, a netrávili svůj volný čas „bezduchým“ bloumáním bez cíle, návštěvami zařízení rychlého občerstvení, či vysedáváním u počítače.

Závěrem mohu konstatovat, že cíle práce zjistit volnočasové aktivity dětí a mládeže, jejich hodnoty a postoje, byly splněny. Stanovená hypotéza H1 - „Děti i mládež tráví více jak polovinu svého volného času neefektivně“, byla potvrzena a hypotéza H2 – „Více jak polovina dětí staršího školního věku nechce trávit společně s rodiči svůj volný čas“, byla zamítnuta. Svou prací jsem chtěla přispět k informovanosti široké veřejnosti a přivést především rodiče, ale i nastávající rodiče a pracovníky sociální sféry, k zamyšlení nad možnostmi ovlivnění této situace.

7. Seznam použité literatury

- 1) BÁRTLOVÁ, S., MATULAY, S. *Sociologie zdraví, nemoci a rodiny = Sociológia zdravia, choroby a rodiny*. Martin, SR: Osveta: 2009. s. 142. ISBN 978-80-8063-306-6.
- 2) BENEŠ, M., et al. *Idea vzdělávání v současné společnosti*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2002. s. 110. ISBN 80-86432-40-8.
- 3) Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2 (01 0197): Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla. [online]. [cit. 2010-02-25]. Dostupné z: <>
- 4) FARKAŠOVÁ, B. KRČÁL, M. *Jak citovat: Projekt bibliografické citace dle normy ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2* [online]. c 2004-2008, [cit. 2010-003-01]. Dostupné z www: <<http://www.citace.com/clanky.php>>
- 5) FUKUYAMA, F. *Velký rozvrat: Lidská přirozenost a rekonstrukce společenského řádu*. 1.vyd. Academia, Praha 2006. s. 376. ISBN 80-200-1438-1.
- 6) GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. 2. vyd. Praha: Slon, 2003. s. 200. ISBN 80-86429-15-6.
- 7) HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. s. 240. ISBN 978-80-7367-473-1.
- 8) HOLMAN, R. *Ekonomie*. 3. aktualizované vyd. Praha : C.H. Beck, 2002. s. 714. ISBN 80-7179-681-6.
- 9) KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. 1 vyd. Brno: Doplněk, 2003. s. 128. ISBN 80-72-39-091-0.
- 10) KOZLOVÁ, L. *Výzkum v sociální oblasti* [online]. [cit. 2010-03-01]. Dostupné z www: <http://www.eamos.cz/amos/ksb/externi/ksb_305/index.htm>
- 11) KOZLOVÁ, L., KUBELOVÁ, V. *Jak psát bakalářskou práci*. 1. vyd. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta: 2008. s. 56. ISBN 978-80-7394-112-3.
- 12) KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*. 1. vyd. Paido. Edice pedagogické literatury, Brno 2006. s. 156. ISBN 80-7315-125-1.

- 13) KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V., et al. *Člověk – prostředí – výchova. K otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. s. 199. ISBN 80-7315-004-2.
- 14) KRUPIČKA, J. *Zmatek*. 1. vyd. Český Těšín: Ladislav Horáček-Paseka v Praze a Litomyšli, 2008. s. 445. ISBN 978-80-7185-869-0.
- 15) KŘÍŽKOVÁ A., „et al“. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů: plány versus realita*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006. s. 102 ISBN 80-7330-112-1.
- 16) LEHMANOVÁ, Z., „et al“. *Aktuální otázky globalizace*. 1. vyd. Praha: Oeconomica 2003. s. 196. ISBN 80-245-0621-1.
- 17) MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. s. 152. ISBN 978-80-247-2310-5.
- 18) MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Slon: Praha, 1993. s. 126. ISBN 80-901424-7-8.
- 19) MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: Slon, 2008. s. 324. ISBN 978-80-86429-87-8.
- 20) MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : SLON, 2002. 250 s. ISBN 80-86429-05-9.
- 21) MUCHA, I. Člověk, věda a technika ve věku globalizace. In *Globalizace a globální problémy*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 303-311. ISBN: 80-87076-01-X.
- 22) PELIKÁN, J. *Hledání těžiště výchovy*. 1. vyd. Univerzita Karlova v Praze: Nakladatelství Karolinum, 2007. s. 175. ISBN 978-80-246-1265-2.
- 23) PETERKOVÁ, M. *Výchova dítěte v rodině*. [online]. © PhDr. Michaela Peterková 2008, [cit.2010-03-12]. Dostupné z: <http://www.psyx.cz/texty/vychova-ditete-rodina.php>
- 24) PRUDKÝ, L. *Hodnoty a normy v české společnosti – stav a vývoj v posledních letech*. 1. vyd. Kabinet pro výchovu k demokratickému občanství Cerm: Brno, 2004. s. 32. ISBN 80-7204-358-7.
- 25) SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky. Britské listy* [online].c 3.7. 2006, [cit.2010-02-25]. Dostupné z: <http://www.blisty.cz/2006/7/3/art29205.html> > ISSN 1213-1792.

- 26) SAK, P., „et al“. *Člověk a vzdělání v informační společnosti: vzdělání a život v komputerizovaném světě*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. s. 296. ISBN 978-80-7367-230-0.
- 27) SKORUNKA, D. Projevy somatizace a kvalita života u dětí a dospívajících: perspektiva rodinného terapeuta. In *Kvalita života u dětí a dospívajících I*. I. vyd. Brno: MSD, 2006. Obecná část. s. 11-69. ISBN 80-86633-65-9.
- 28) ŠPIRKOVÁ, Kateřina. *Trávení volného času dětí pro zdravý životní styl* [online]. [cit. 2010-02-25]. dostupné z: <<http://www.zdrava-vyziva.net/volny-cas-deti.php>>
- 29) THOMPSON, J., B. *Média a modernita*. 1. české vydání. Praha: Karolinum, 2004. s. 219. ISBN 80-246-0652-6.
- 30) Úmluva o právech dítěte [online]. [cit.2010-02-01]. Dostupné z www: <<http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/umluva-o-pravech-ditete.pdf>>

8. Klíčová slova

Moderní doba

Děti

Mládež

Rodina

Vzdělávání

Volný čas

Hodnoty

Kvalita života

9. Příloha 1: Dotazník

Dotazník na téma Volnočasové aktivity, zájmy a hodnoty dětí a mládeže českobudějovických škol.

Dobrý den.

Jmenuji se Ivana Vargová a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Zpracovávám bakalářskou práci, která se zabývá otázkou volnočasových aktivit a hodnot dětí a mládeže. Dotazník je anonymní a zjištěné informace budou použity pouze pro studijní účely. Vhodné odpovědi zakroužkujte, doplňte, či označte čísla dle pořadí vhodnosti odpovědí. Předem děkuji za zodpovězení níže uvedených otázek.

1) *Pohlaví*

- a. dívka
- b. chlapec

2) *Uveďte věk:*

3) *Žijete ve společné domácnosti:*

- a. s oběma rodiči
- b. s matkou
- c. s otcem
- d. s prarodiči
- e. jiná odpověď

4) *Kde bydlíte?*

- a. v centru města
- b. na sídlišti
- c. v nové zástavbě mimo město
- d. na vesnici
- e. na samotě

5) *V poledne se stravujete:*

- a. ve školní jídelně
- b. navštěvuji rychlé občerstvení
- c. něco si koupím v obchodě
- d. jím až po návratu domů
- e. neobědvám

6) *Uved'te, kolik hodin denně strávíte ve škole*

7) *Uved'te, kolik hodin denně strávíte přípravou na vyučování*

8) *Uved'te, co nejraději děláte ve svém volném čase?*

9) *Napište, co v současné době považujete za nejdůležitější*

10) *Navštěvujete nějaké zájmové kroužky, aktivity?*

- a. ano
- b. ne (vynechte otázku č.11)

11) *Pokud navštěvujete zájmové kroužky, uved'te jaké*

12) *Pomáháte rodičům s běžnými domácími pracemi?*

- a. ano, pravidelně
- b. ano, občas
- c. málokdy
- d. nepomáhám

13) *Uved'te, jakou výši kapesného dostáváte měsíčně od rodičů Kč*

14) *Kde své peníze nejčastěji utrácíte a za co? Seřad'te varianty od nejfrekventovanější (1) po nejméně častou (8)*

- a. nákup oděvů
- b. rychlé občerstvení
- c. v cukrárně
- d. v barech
- e. v divadle
- f. v kině
- g. na diskotékách
- h. na zábavách

15) Jezdíte s rodiči na nákupy?

- a. ano, pravidelně
- b. jen někdy
- c. nejzdím

16) Jak trávíte svůj volný čas? Seřadte činnosti od nejfrekventovanější (1) po nejméně častou (8).

- a. sledováním televize
- b. sledování videa či DVD
- c. u počítače
- d. nákupy v supermarketech
- e. aktivní sport
- f. procházky
- g. výlety
- h. jezdíme na návštěvy

17) Kolik času denně trávíte u televize?

- a. celý večer
- b. celé odpoledne
- c. 3-4 hodiny
- d. 2 hodiny
- e. sleduji jen zpravodajství

18) Co v televizi nejčastěji sledujete? Seřadte varianty od nejfrekventovanější (1) po nejméně častou (8)

- a. seriály
- b. komedie
- c. horory
- d. dramata
- e. scifi
- f. zprávy
- g. dokumentární pořady
- h. vzdělávací a soutěžní pořady

19) Kolik času denně trávíte u počítače?

- a. celý večer
- b. celé odpoledne
- c. 3-4 hodiny
- d. 2 hodiny
- e. chodím na počítač jen občas
- f. nechodím na počítač

20) Jakou činností se u počítače zabýváte? Seřad'te varianty od nejfrekventovanější

(1) po nejméně častou (9)

- a. chat
- b. ICQ
- c. facebook
- d. skype
- e. líbím se ti
- f. hry on line
- g. stahování a sledování filmů
- h. poslech hudby
- i. vzdělávání

21) Jakou formu vzdělávání upřednostňujete?

- a. učím se z učebnic
- b. čtu odborné články
- c. E-learning
- d. pouštím si vzdělávací programy na PC
- e. sleduji vzdělávací pořady v televizi

22) Čtete knihy?

- a. ano
- b. ne

23) *Zakroužkujte nejvhodnější odpověď. Jaký druh literatury upřednostňujete?*

- a. klasickou
- b. dobrodružnou
- c. romány
- d. sci-fi
- e. harlequin
- f. odbornou
- g. časopisy

24) *Chodíte do nákupních středisek a hypermarketů, i když nepotřebujete nic nakoupit?*

- a. ano
- b. ne (neodpovídejte otázku č. 25)

25) *Co v hypermarketech nejčastěji děláte, pokud nenakupujete?*

- a. prohlížím si zboží
- b. procházím se
- c. sedím v kavárně či restauraci
- d. jiná odpověď

26) *Jak často do nákupních středisek a supermarketů chodíte?*

- a. každý den
- b. jednou za dva dny
- c. 2 krát týdně
- d. 1 krát týdně

27) *Zakroužkujte odpověď. Jak dlouhou dobu v těchto střediscích trávíte?*

- a. jen dobu nezbytně nutnou k nákupu
- b. 1 hodinu
- c. 2 hodiny
- d. tři hodiny
- e. čtyři hodiny
- f. veškerý volný čas

28) *Ovlivňuje reklama Váš nákup?*

- a. ano
- b. ne

29) *Kupujete si vždy značkové oděvy?*

- a. kupuji jen značkové věci, jinak by se mi ostatní smáli
- b. když se mi líbí něco neznačkového, koupím si to
- c. značkové oděvy nekupuji

30) *Nakupujete ošacení vždy jen v případě potřeby?*

- a. když se mi něco líbí, koupím si to, i když to nepotřebuji
- b. nakupuji, jen když něco potřebuji

31) *Vyberte vhodnou odpověď. Volný čas trávím s rodiči:*

- a. rád(a)
- b. dobrovolně
- c. z donucení
- d. jiná možnost

32) *Zakroužkujte vhodnou odpověď. Kolik času o víkendu trávíte s rodiči?*

- a. celý víkend
- b. 3- 5 hodin
- c. 2 hodiny
- d. jen společně obědváme
- e. jsem nejraději sám(a), mám svoje plány

33) *Zakroužkujte vhodnou odpověď. Sportujete aktivně?*

- a. ano, pravidelně
- b. jen občas
- c. výjimečně
- d. nesportuji

34) *Které z těchto aktivit vykonáváte společně s rodiči nejčastěji? Seřadte činnosti od nejjfrekventovanější (1) po nejméně častou (4).*

- a. divadlo, koncert, kino, výstavy
- b. večere
- c. televize, video, DVD
- d. sportovní aktivity